

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Satu Palomaa

AIKUISEN SENSITIIVISYYS PÄIVÄKODIN SIIRTYMÄTILANTEISSA

Sosiaali- ja terveysala
2011

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Satu Palomaa
Opinnäytetyön nimi	Aikuisen sensitiivisyys päiväkodin siirtymätilanteissa
Vuosi	2011
Kieli	suomi
Sivumäärä	60 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Päiväkodin siirtymätilanteisiin liittyviä tutkimuksia on tehty melko vähän. Aiheesta löytyi yksi opinnäytetyö, mutta muuten aihetta on vain sivuttu. Aikuisen käytöstä on tutkittu enemmän vapaan leikin aikana ja näistä tutkimuksista saatiin paljon vinkkejä siihen, miten aikuisen käyttäytymistä voisi tutkia siirtymätilanteiden aikana. Tutkimuskysymyksenä työssä on se, kuinka sensitiivisiä eli herkkiä ja toisaalta aktiivisia aikuiset ovat siirtymätilanteessa. Lisäksi tavoitteena on herättää kasvattajat miettimään heidän päiväkotinsa siirtymätilanteita, miten ne hoidetaan nyt ja olisiko tilanteissa parantamisen varaa.

Tämä tutkimus on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytetään systemaattista havainnointia, jota käytetään juuri kvantitatiivisesti painottuneessa tutkimuksessa. Tutkimusaineisto kerättiin viidestä eri päiväkodista ja seitsemästä eri ryhmästä, havainnoitavia kasvattajia oli yhteensä 14. Havainnoinnin pohjana käytettiin lomaketta ja tulokset on avattu ja taulukoitu. Käsitteistä avataan muun muassa lapsilähtöisyys, pienryhmätoiminta ja erilaisia temperamenttityyppejä.

Pääosin kasvattajat osaavat huomioida lapset hyvin myös siirtymätilanteissa. Moni kasvattajista tekee työtään täydestä sydämestään ja on näin ollen koko ajan 100 % läsnä. Osalla kasvattajista jäi kuitenkin uupumaan aito läsnäolo lapsen kanssa. Havainnoidessa oli helppo huomata ero siinä, kuinka suurella sydämellä aikuinen on työssään mukana. Toki kasvattajatkin ovat vain ihmisiä ja joskus mieltä voi painaa esimerkiksi kotona tapahtuneet asiat.

ABSTRACT

Author	Satu Palomaa
Title	The Adult's Sensitivity in the Transitional Situations in Daycare Centre
Year	2011
Language	Finnish
Pages	60 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

Not many studies have been made on the transitional situations in daycare centres. One thesis about the topic was found but in other studies the topic has been just touched shortly. The behavior of adults has been observed during free play and many tips were found from those studies which could be used to think about how the adult's behavior could be observed and studied during transitional situations. The research question in this thesis is that how sensitive and on the other hand, how active adults are in transitional situations. A further aim is to make daycare center employees think about transitional situations concerning their day by day work in daycare centers, how they behave in the transitional situations now and could they manage transitional situations better.

This is a quantitative study. Data collection method is systematic observation which is commonly used method in quantitative surveys. The study results have been collected from five different daycare centers and from seven different groups. There were 14 daycare center employees who have been observed. A form was used to make it easier to observe the employees and the results have been opened and tabulated. The following concepts are explained; child-oriented approach, small group activity and different temperament type.

For the most part the daycare employees took the children very well into account in transitional situations. Many of the daycare employees do their job wholeheartedly and they are present 100 percent during transitional situations. Some daycare center workers are not genuinely with children. It was easy to notice the difference in how genuinely the employee does his or her job. Of course the employees are only human and sometimes something that has happened at home can trouble one's mind.

Keywords	Daycare, transitional situation, child-oriented approach, sensitivity
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	VARHAISKASVATUKSESTA	9
	2.1 Varhaiskasvatusta säätelevät lait ja asetukset	9
3	LAPSILÄHTÖINEN VARHAISKASVATUS	11
	3.1 Temperamenttityypeistä	12
	3.2 Lähikehityksen vyöhyke	13
	3.3 Kasvattaja ja omahoitajuus	14
	3.4 Pienryhmätoiminta	14
	3.5 Kasvatuskumppanuus	16
4	SIIRTYMÄTILANTEET PÄIVÄKODILLA	17
	4.1 Vaasan varhaiskasvatussuunnitelman kasvatuspäämäärät	19
	4.2 Päiväkodin tilat	20
	4.3 Aikaisempia tutkimuksia	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
	5.1 Tutkimustehtävät	22
	5.2 Tutkimusmenetelmän valinta	22
	5.3 Aineistonkeruumenetelmä	23
	5.4 Aineiston järjestäminen	25
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
	6.1 Sosiaalinen herkkyys	29
	6.1.1 Äänensävy, eleet ja katsekontakti	29
	6.1.2 Kiintymyksen osoittaminen	31
	6.1.3 Lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen	32
	6.1.4 Lapsen rohkaiseminen ja kehuminen	34
	6.1.5 Lapsen tarpeiden ja huolenaiheiden tunnistaminen	36
	6.1.6 Lapsen kuunteleminen ja lapselle vastaaminen	38
	6.2 Aktivointi	40
	6.2.1 Aikuisen energisyys	40

	5
6.2.2 Toimintaan virittäminen.....	41
6.2.3 Lapsen motivoiminen.....	43
6.2.4 Vuoropuhelun, aktiivisuuden ja ajattelun stimuloiminen	45
6.2.5 Lapsen toiminnan laajentaminen	47
6.3 Autonomia	48
6.3.1 Lapsen mahdollisuus valita	48
6.3.2 Tilaisuudet kokeiluille.....	51
6.3.3 Lapsen aloitteellisuuden ja vastuullisuuden rohkaiseminen	52
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	55
7.1 Tutkimuksen luotettavuus.....	55
7.2 Jatkotutkimusaiheita.....	56
8 POHDINTA	57
LÄHTEET	59
LIITTEET	

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1.	AES lomakkeen rakenne.	s. 24
Kuvio 2.	Havainnot graafisesti	s. 28
Kuvio 3.	Äänensävy, eleet ja katsekontakti	s. 30
Kuvio 4.	Kiintymyksen osoittaminen	s. 31
Kuvio 5.	Lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen	s. 33
Kuvio 6.	Lapsen rohkaiseminen ja kehuminen	s. 35
Kuvio 7.	Lapsen tarpeiden ja huolenaiheiden tunnistaminen	s. 37
Kuvio 8.	Lapsen kuunteleminen ja lapselle vastaaminen	s. 39
Kuvio 9.	Aikuisen energisyys	s. 41
Kuvio 10.	Toimintaan virittäminen	s. 42
Kuvio 11.	Lapsen motivoiminen	s. 44
Kuvio 12.	Vuoropuhelun, aktiivisuuden ja ajattelun stimuloiminen	s. 46
Kuvio 13.	Lapsen toiminnan laajentaminen	s. 47
Kuvio 14.	Lapsen mahdollisuus valita	s. 49
Kuvio 15.	Tilaisuudet kokeiluille	s. 51
Kuvio 16.	Lapsen aloitteellisuuden ja vastuullisuuden rohkaiseminen	s. 53

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Havainnointilomake**LIITE 2.** Aikuisen sitoutuminen vuorovaikutukseen lapsen kanssa (AES)**LIITE 3.** Havainnointilomakkeen otsikot**LIITE 4.** Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Päiväkodilla siirtymätilanteita on joka päivä vähintään neljä kertaa. Enimmillään kahdeksan tunnin hoitopäivän aikana lapsi voi olla siirtymätilanteessa jopa kahdeksan kertaa. Pelkästään ulkoilun takia siirtymätilanteita tulee päivän aikana kolme, ellei pihalla sada vettä ja aikaa vietetäänkin sisällä. Lapset siirtyvät aamupäivällä ulos ja tulevat sisälle, ulkoilun jälkeen voidaan ehkä leikkiä hetki ja sen jälkeen on ruokailu. Ruokailun jälkeen mennään nukkumaan ja unilta jokainen herää omaan tahtiinsa. Unien jälkeen lapset saavat leikkiä vapaasti, kunnes on välipalan aika. Välipalan jälkeen lähdetään hienolla ilmalla heti ulos ja sieltä lapset yleensä haetaan kotiin. Näiden lisäksi tulee vielä mahdolliset toimintatuokiot ja aamupiirit. Lapsen hoitopäivä vaikuttaa näin ajatellen erittäin hektiseltä, mutta tietenkään joka päivä ei päästä kahta kertaa ulos ja jonain päivinä lasten annetaan leikkiä vapaasti pidempään. Siirtymätilanteita on kuitenkin päivän aikana useita, joten tärkeää olisi, että siirtymät sujuisivat rauhallisesti ja ilman suurempaa numeroa. Tässä tutkimuksessa havainnoidaan näitä siirtymätilanteita ja sitä, miten kasvattajat kohtaavat lapsen niiden aikana.

Itse innostuin tutkimaan juuri siirtymätilanteita sen vuoksi, että olen sijaisena päiväkodilla ollessani nähnyt aivan upeasti lapsia ohjaavia lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Jotkut kasvattajat osaavat viedä lapsiryhmää suorastaan taianomaisella otteella, toisaalta tuntuu että lapset tekevät juuri niin kuin kasvattaja on ajatellut, mutta toisaalta he osaavat huomioida lapset erittäin hienosti ja lapset saavat olla mukana päättämässä omista asioistaan. Siirtymätilanteissa en ainakaan itse kenties kokemattomuuttani osaa vielä aina viedä lapsia oman tahtoni mukaan, joten on hieno päästä havainnoimaan eri ryhmiin näitä tilanteita. Sijaisena ollessa ei voi vain jäädä katsomaan miten toinen hoitaja hoitaa siirtymätilanteen, joten nyt on itselläni mahdollisuus tarkkailla, mitä nuo taitavammat kasvattajat siirtymätilanteessa oikeasti tekevät.

Teoriaosuudessa paneudutaan varhaiskasvatukseen liittyviin käsitteisiin, kuten lapsilähtöisyyteen ja kasvatuskumppanuuteen. Lisäksi käydään läpi varhaiskasvatusta sääteleviä lakeja ja asetuksia.

2 VARHAISKASVATUKSESTA

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on kehittää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä sekä oppimista. Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Perustana varhaiskasvatuksessa on henkilöstö, jolla on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 11.)

Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus näkyy kaikessa päiväkodin arjessa. Lasta kunnioittavan ja kuuntelevan ilmapiirin huomaa heti ja myös aikuisten välinen kanssakäyminen sujuu hyvin, kun päiväkodissa on hyvä henki. (Kalliala 2008, 11.) Kallialan tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että moni aikuinen jopa karttaa läheistä suhdetta lapseen. Osasyys hän arvioi aikuisroolin määrittelemättömyyden päivähoidossa. Halutessaan aikuinen voi vaatia itseltään paljon mutta aivan yhtä hyvin voi vaatia vain vähän. Edelleen löytyy jopa aikuisia, jotka eivät ota lasta syliin, jottei tämä totu sellaiseen. (Kalliala 2008, 258–259.)

Varhaiskasvatus on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus, joka on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Lapsen omaehtoisella leikillä on varhaiskasvatuksessa keskeinen merkitys. Varhaiskasvatusta ohjaavat varhaiskasvatuksen perusteet, kunnan omat linjaukset ja strategiat, kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelma sekä lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Jokaiselle lapselle laaditaan oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka laaditaan yhdessä lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 123–125.)

2.1 Varhaiskasvatusta säätelevät lait ja asetukset

Varhaiskasvatusta säätelevät monet erilaiset lait ja asetukset. Sosiaalialalla työskennellessä on tärkeä huolehtia näiden lakien sekä eettisten periaatteiden

noudattamisesta. Sosiaalialan työntekijöinä myös lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia koskee salassapito ja vaitiolovelvollisuus. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 88–92.)

Laki lasten päivähoidosta sanoo, että päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä joko päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä sekä erityisolosuhteiden niin vaatiessa myös vanhemmat lapset. Päivähoidon tavoitteena on tukea koteja näiden kasvatustehtävässä sekä yhdessä perheen kanssa edistää lapsen persoonallisuuden kehitystä. Päivähoidon tulee tarjota suotuisa kasvatusympäristö, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä lapsen kehitystä tukevaa toimintaa. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoitoon tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Lisäksi päivähoitoon tulee tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Päivähoidon järjestämisestä vastaa kunta, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että päivähoitoa on saatavissa joko kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa kuin kunnassa on tarvetta. (L36/1973.)

Asetus lasten päivähoidosta puolestaan määrää henkilökunnan pätevyydestä ja siitä, montako lasta saa hoidossa olla kutakin hoitajaa kohti. Asetuksen mukaan kokopäivähoitossa lapsen hoito saa jatkua yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa ja osapäivähoitossa viisi tuntia vuorokaudessa. Asetuksessa kerrotaan myös vanhempien velvollisuudesta hakea hoitopaikkaa ja ilmoittaa mahdollisista hoidontarpeen muutoksista. (L239/1973.)

3 LAPSILÄHTÖINEN VARHAISKASVATUS

Lapsilähtöisyys on yksi keskeinen käsite päivähoidossa. Kasvattajalla tulee olla herkkyyttä kohdata lapsi, jotta hän voi toimia lapsilähtöisesti. Kasvattajan tulee osata nähdä lapsen kasvun ja kehittymisen tarpeet sekä lapselle merkitykselliset kokemukset ja hyödyntää tätä keräämäänsä tietoa suunnitellessaan kasvatusta ja toimintoja. Kasvatuksen lähtökohtana voivat olla lapsen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet jos kasvattaja on osannut ne poimia lapsen leikistä ja lapsen kertomista asioista. Lapsilähtöisyyden voidaan myös sanoa tarkoittavan lapsen kulttuuriin, kokemuksiin ja toimintaan pohjaavaa oppimis- ja opettamisprosessia. Kasvattajan on kuitenkin osattava muokata toimintatapaansa tilanteen ja lapsen tarpeen mukaan. Joskus itsenäinen lapsi voikin tarvita syliä, kun on vaikka aamulla mennyt joku asia huonosti. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 34–35.)

Lapsilähtöisyyttä voidaan kuvata lapsen yksilöllisyyden kunnioittamisella ja tarpeiden tunnistamisella. Kaikki toiminta tulisi suunnitella niin, että jokainen lapsi kohdataan yksilönä, ei vain osana ryhmää. (Kalliala 2008, 22.) Päivähoidossa onkin joskus vaikea ottaa yksilöllisyys huomioon, kun jokaisen lapsen yksilölliset piirteet ja tarpeet tulee huomioida myös silloin, kun hän toimii osana isoa ryhmää (Koivunen 2009, 19). Harvemmassa kirjassa mainitaan suoraan siirtymätilanteita ja niiden merkitystä lapsen päivän sujumiselle. Kuitenkin esimerkiksi juuri tämä lapsilähtöisyys termi liittyy vahvasti siirtymätilanteisiin, koska myös niissä tilanteissa lapset tulisi kohdata yksilöinä.

Aiemmin kasvatuskäsityksenä oli enemmän aikuisjohtoinen tai autoritaarinen kasvatustyyli, johon kuuluu aikuisen komenteleva, määräävä ja rajoittava kasvatustyyli. Aikuisen sana on laki, jota totellaan. Aikuinen päättää lapsen puolesta, eikä lapsen kanssa keskustella tai sovita asioista. Lapsi tekee, kuten aikuinen käskee. Kuria pidetään yllä psyykkisillä ja fyysisillä rangaistuksilla. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 24.) Ainakin isovanhempiemme aikana tällaista kasvatustyyliä on vielä käytetty yleisesti. Sen jälkeen ovat tulleet lapset enemmän ihmisinä huomioon ottavat kasvatustyyli, joista monet ovat sitten taas menneet liiallisuuksiin. Esimerkkinä tästä voisi olla curling-kasvatustyyli, jolla

tarkoitetaan sitä, että vanhempi ei anna lapsensa kohdata minkäänlaisia vastoinkäymisiä ja lapsi elää kuin pumpulissa (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 25).

3.1 Temperamenttityypeistä

Lapsilähtöisyydessä lapset nähdään yksilöinä. Jokainen lapsi on omanlaisensa persoona. Persoonallisuuden käsite sisältää muun muassa temperamentin, minäkäsityksen ja itsetunnon (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 38). Lapsen yksilöllisyyteen vaikuttaa siis vahvasti lapsen temperamenttityyppi. Temperamenttityyppi on keskushermoston ja reagoititavan laatu, jota ei pysty muuttamaan (Helenius 2008, 59). Temperamentti on kullekin ihmiselle tyypillinen tapa toimia ja käyttäytyä. Usein temperamenttityypit jaetaan kolmeen pääluokkaan: helppoon, haastavaan sekä hitaasti lämpenevään. Mikään tyyppi ei ole sinällään toistaan parempi tai huonompi, eikä niin sanottu helppo lapsi ole aina helppo eikä haastavan temperamenttityypin omaava aina käyttäydy haastavasti. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011a.) Helpon temperamenttityypin lapselle on ominaista säännöllinen uni- ja ruokailurytmi, positiivinen mieliala sekä kyky sopeutua muutoksiin. Hitaasti lämpenevä lapsi tarvitsee aikaa sopeutuakseen muutoksiin ja hän reagoi vaisusti kaikkeen uuteen. Lapsella, jolla on haastava temperamenttityyppi, on usein vaikeuksia tottua uusiin tilanteisiin. Tällainen lapsi tarvitsee rutiineja. Sopeutuminen kestää kauan ja ensimmäinen reaktio kaikkeen uuteen on vetäytyminen ja tilanteen välttäminen. Tämä temperamenttityyppi vaatii kasvattajalta kärsivällisyyttä. (Koivunen 2009, 21).

Temperamentilla tarkoitetaan yksilöllisiä taipumuksia tai valmiuksia reagoida tietyllä tavalla sekä ympäristöön että kehon sisäisiin tiloihin, kuten nälkään, kipuun tai väsymykseen. Taipumukset ovat synnynnäisiä ja ainakin osin perinnöllisiä. Taipumukset ilmaantuvat varhain, jo vauvaiässä ja pysyvät suhteellisen samanlaisina läpi elämän. Lopullisen käytöksensä ihminen päättää aina itse, mutta nämä taipumukset selittävät, miksi jotkut asiat sujuvat toisilta helpommin kuin toisilta. Erilaisen temperamentin vuoksi ihmisillä on erilaisia

tyylejä, he reagoivat eri tavalla samaan tilanteeseen ja kaikki istuvat yksilöllisesti pelkästään työpaikkakokouksessa. (Keltikangas-Järvinen 2008, 12–15.)

Temperamentilla tarkoitetaan myös ihmiselle tyypillisiä käyttäytymispiirteitä, kuten vilkkautta, sosiaalisuutta, ujoutta, äkkipikaisuutta tai rauhallisuutta. Ympäristö muokkaa ihmisen tapaa ilmaista omaa temperamenttiaan. Näin ollen kasvatuksella on oma osansa temperamentin ilmenemisen muuttumisessa ja voikin sanoa, että kasvatus muokkaa temperamenttia ja temperamentti muokkaa kasvatusta. (Koivunen 2009, 20). Kaikkia lapsia ei voi opettaa samalla tavalla, joten lapsen temperamentti tavallaan muokkaa kasvatusta tietynlaiseksi. Toisaalta taas jokainen lapsi joutuu välillä tilanteeseen, joka ei ole omalle temperamenttityypille paras mahdollinen, mutta hän joutuu kuitenkin sopeutumaan tilanteeseen. Näin kasvatus muokkaa vähän lapsen temperamenttia.

3.2 Lähikehityksen vyöhyke

Lähikehityksen vyöhyke on Vygotskyn kehittämä termi, jolla tarkoitetaan lapsen itsenäisen suorituksen ja tuen avulla saavutetun suorituksen välistä kehitysaluetta. Oleellista opettajan ja kasvattajan toiminnassa on seurata lapsen toimintaa ja mielenkiinnon heräämistä opiskeltavaan asiaan ja näin kartoittaa lapsen lähikehityksen alue. Opetuksen tulisi kohdistua juuri tälle lähikehityksen vyöhykkeelle ja pyrkimyksenä tulisi olla vyöhykkeen laajentaminen. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 55.)

Lähikehityksen vyöhyke on yleisimmin kytketty kouluoppimiseen. Käsitettä käytetään kuitenkin myös päivähoitossa lapsen oppiessa elämän perustaitoja. Arkisesti selitettynä on kyse siitä, miten kasvattaja auttaa lasta ratkomaan ongelmia ja oppimaan ongelmanratkaisua. Ideana on yhteisen toiminnan muuntuminen yksilölliseksi toiminnaksi, eli ensin tehdään yhdessä asiaa, jota lapsi ei osaa vielä itsenäisesti suorittaa. Pikku hiljaa lapsi oppii itsenäisesti tekemään tämän yhdessä tehdyn asian. Yhdessä tehtäessä toimitaan lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä. (Hakkarainen 2008, 45–46.)

3.3 Kasvattaja ja omahoitajuus

Kasvattajalla tarkoitetaan ihmistä, joka toimii lapsen lähikasvattajana. Lapsen vanhemmat tai huoltajat ovat aina lapsen lähikasvattajia, mutta myös päivähoitopaikan lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat toimivat lapsen lähikasvattajana. Hyvään kasvatussuhteeseen kuuluu molemminpuolinen luottamus ja toisen kunnioittaminen. (Järvinen ym. 2009, 18–19.)

Omahoitajuudella tarkoitetaan päiväkodissa hoitajaa, joka vastaa lapsen päivähoiton aloituksesta, sekä pienryhmän arjen sujumisesta. Omahoitajuuden hyvänä puolena on, että lapsi sisäistää näin yhden aikuisen kunnolla ja voi luottaa siihen, että hänestä pidetään huolta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.) Monesti uudelle lapselle päätetään omahoitaja jo ennen kuin lapsi aloittaa päivähoitossa. Jos päiväkodissa on käytössä kotikäynnit ennen hoidon aloittamista, voi lapsen omahoitaja käydä kotikäynnillä. Näin lapsella on yksi tuttu aikuinen päiväkodilla jo ensimmäisenä hoitopäivänä. Omahoitajuuden avulla voidaan myös lisätä ja syventää yhteistyötä vanhempien kanssa (Oulun kaupunki 2011). Näin ollen omahoitajuus käsite liittyy myös kasvatuskumppanuus käsitteeseen.

3.4 Pienryhmätoiminta

Lapsilähtöisen toiminnan myötä monessa päiväkodissa on otettu käyttöön pienryhmätoiminta. Monessa paikassa pienryhmätoiminta toteutetaan niin, että ryhmä jaetaan kahdesta kolmeen kiinteään pienryhmään, jolla on oma kasvattaja. Myös pienryhmän kasvattajaa voidaan kutsua omahoitajaksi ja monesti kasvattaja onkin oman ryhmänsä lasten omahoitaja. Kasvattaja ja lapset pysyvät siis samana tietyssä pienryhmässä. Pienryhmiä käytetään myös siirtymätilanteissa niin, että ryhmät menevät ulos porrastetusti. Pienryhmätoiminnan myötä saavutetaan esimerkiksi ryhmään kiireettömyyden tuntua, tilojen monipuolista käyttöä sekä toimiva kasvatuskumppanuus. (Kaarinan kaupunki 2010.) Pienet lapset ovat vielä hieman itsekeskeisiä, he luulevat, että kaikki näkevät ja kokevat juuri saman asian kuin he. Pienimmät eivät välttämättä ymmärrä käsitteitä ”kaikki lapset” tai ”me”, vaan heidät täytyy kohdata henkilökohtaisesti nimeltä ja katsekontaktin kanssa. (Granberg 1999, 46.) Kaikille lapsille ei siis riitä, että kasvattaja sanoo ”kaikki

lapset saavat lähteä pukemaan”, vaan heidät täytyy erikseen kutsua nimeltä mukaan. Pienryhmässä tällainen lapsen henkilökohtainen kohtaaminen onnistuu helpommin.

Pienryhmässä lapsen on helpompi toimia lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tukemana. Lapsen on myös helpompi hallita omaa toimintaansa, tulla yksilönä näkyväksi ja olla oma itsensä. Suuressa ryhmässä tunteet tarttuvat helposti, mikä voi olla hyvä tai huono asia. Suuryhmä voi toimia myös erittäin hyvin ja tilanne on aikuisen hallinnassa, mutta tällöin ei voida puhua lapsilähtöisestä toiminnasta. Pienryhmätoiminnan perustana on vuorovaikutuksen mahdollistaminen. Lapsen on helpompi oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopivaksi sekä tunnistamaan omien tekojensa seuraukset ja vaikutukset. Koko päivää lasten ei ole kuitenkaan tarkoitus olla pienryhmässä. Lapsen tulee oppia toimimaan myös suuressa ryhmässä jo tulevien kouluvuosien vuoksi. Myöskään aikuinen ei jaksa olla empaattinen pienille lapsille koko päivää, jos ei välillä pääse toisen aikuisen seuraan. Pienryhmän on tärkeää pysyä samana koko vuoden, jotta lapsilla on mahdollisuus ryhmäytyä kunnolla omaan pienryhmäänsä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 31–34.)

Pienessä ryhmässä lapset oppivat tulemaan toistensa kanssa toimeen paremmin. Kun ryhmäläisiä on vähemmän, ei voi syrjiä yhtä kaveria, koska muuten tämä joutuisi olemaan yksin. Heleniuksen (2008, 59) mukaan lapsi saa ryhmässä joko suositun aseman tai jää ystävänvalinnoissa vaille kaveria. Pienryhmissä päästään lähemmäs primaariryhmiä, johon lasketaan myös perhe, kuin sekundaariryhmiä, johon puolestaan koululuokat lasketaan (Eronen, Kalakoski, Kanninen, Kauppinen, Laarni, Paavilainen, Salo, Anttila, Kallio, Lähdesmäki, Oksala & Stenius 2005, 89). Koululuokat ovat niin suuria, että niissä ei päästä primaariryhmien tasolle vuorovaikutuksessa.

Pienryhmiä on erilaisia päiväkodista riippuen. Jos esimerkiksi päiväkodissa on 3-5-vuotiaiden ryhmä, jossa on lapsia 21, jaetaan pienryhmän samanikäisistä ja melko samassa kehitysvaiheessa olevista lapsista. Tällöin voidaan myös hetkeksi päivän aikana erottaa pahimmat riehuajat toisistaan. Jos taas kyseessä on ryhmä,

jossa on 21 kappaletta 3-6-vuotiasta lasta, voi olla parempi jakaa pienryhmät iän ja kehitystason mukaan.

3.5 Kasvatuskumppanuus

Myös kasvatuskumppanuuden käsite on pinnalla päivähoidossa tällä hetkellä. Varhaiskasvatuksessa asiakkaana on lapsen lisäksi hänen perheensä. Päivähoidon ammattilaisten tehtävänä on tukea yhteistyössä vanhempien kanssa lapsen kasvua. Sekä perheen että kasvattajien tavoitteena on toiminta lapsen parhaaksi. Kasvatuskumppanuus pohjautuu molemminpuoliseen luottamukseen ja haluun toimia yhdessä lapsen parasta ajatellen. Hyvän kasvatuskumppanuuden avaimina ovat avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus perheen ja päiväkodin välillä. (Järvinen ym. 2009, 118.) Omahoitajuudella voidaan parantaa kasvatuskumppanuuden laatua, kun vanhempi saa kertoa lapsensa asiat aina omahoitajalle, jonka tietää muutenkin perehtyneen enemmän oman lapsensa asioihin. Hyvässä vuorovaikutussuhteessa vanhemman on helpompi puhua päiväkodilla myös niistä perheen ongelmista (Järvinen ym. 2009, 164).

Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana pidetään Lapsen oikeuksien sopimuksen edistämistä perheen ja palveluiden, eli päiväkotien, välisessä yhteistoiminnassa. Kasvatuskumppanuuden avulla havaitaan myös mahdollisimman pian lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. Kasvatuskumppanuuden avulla pystytään yhdistämään perheen ja ammattikasvattajien tiedot lapsesta ja näin toimimaan entistä paremmin lapsen hyväksi. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2011.)

4 SIIRTYMÄTILANTEET PÄIVÄKODILLA

Tutkimuksessa tarkastellaan päivähoidossa joka päivä tapahtuvia siirtymätilanteita. Siirtymätilanteilla tarkoitetaan ulkoa sisälle siirtymistä, leikistä syömään lähtemistä ja ruokailusta nukkumaan siirtymistä ynnä muita tilanteita. Siirtymätilanteiden alussa edellisen asian tekeminen lopetetaan ja siirrytään seuraavaan paikkaan tekemään jotain muuta.

Pukeminen ja riisuminen, wc-toiminnot ja peseytyminen, ruokailu, lepo ja uni sekä ulkoilu kuuluvat päiväkodin jokapäiväisiin tilanteisiin. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän näihin tilanteisiin käytetään aikaa. Aikuisen tulee antaa lapselle aikaa toimia tilanteissa kiirehtimättä. Omatoimisuuteen ohjaaminen vaatii aikuiselta kärsivällisyyttä ja tilanteiden näkemistä oppimistapahtumana, mutta tilanteen onnistuessa lapsen itsetunto vahvistuu ja osaaminen tuottaa hänelle iloa. Omatoimisuuteen kasvattaminen onnistuu parhaiten, jos päivähoidon kalusteet ovat mitoitettu lasten tarpeille. Esimerkiksi naulakoiden tulee olla riittävän alhaalla, jotta lapsi itse ylettyy ottamaan vaatteensa. (Tiusanen 2008, 79.)

Siirtymätilanteet aiheuttavat usein ryhmässä levottomuutta, jos siirtymiä ei ole valmiiksi suunniteltu. Levottomuutta aiheuttaa myös se, jos lapset joutuvat toimimaan paljon itsenäisesti, eivätkö välttämättä tiedä mitä tehdään ja missä järjestyksessä. Siirtymätilanteissa on hyvä noudattaa sellaista periaatetta, että kasvattaja on aina siellä minne lapset ovat siirtymässä. Esimerkiksi nukkumahuoneeseen siirryttäessä tulisi yhden kasvattajan olla huoneessa vastaanottamassa lapsia ja peittelemässä heidät, jotta lasten ei tarvitse viettää aikaa keskenään nukkumahuoneessa. Jos lapset pääsevät keskenään riehumaan nukkumahuoneessa, on sen jälkeen vaikeampi saada heidät rauhoittumaan. Jos taas lapsilla on vapaata leikkiä ennen uloslähtöä ja tarkoitus on ottaa muutama lapsi kerrallaan pukemaan, silloin uloslähtö vaiheittain ei aina onnistu. Jos toiset lapset kuulevat kesken leikin, että joidenkin pitää alkaa kerätä leluja, käy usein niin, että kaikki alkavat kerätä tavaroitaan ja haluavat lähteä ulos yhtä aikaa. Parempi on siis, että kaikki lapset siivoavat yhtä aikaa ja sen jälkeen lapset

menemään kasvattajan kanssa leikkimään odotusleikkejä. Kasvattajan on helppo lähettää sieltä lapsia pukeutumaan pikku hiljaa. (Koivunen 2009, 58–59.)

Ulkoilu ja ulkoiluun lähteminen Suomen sään mukaisine pukeutumiseen kuuluu vahvasti suomalaiseen varhaiskasvatuksen traditioon. Säätilojen vaihtelut tuovat arkeen valtavan määrän erilaisia vaatteita ja ulkoiluvarusteita. Uloslähtö toistuu yleensä kaksi kertaa päivässä eli yli 400 kertaa vuodessa. Jos suurin osa näistä lähtemisistä on vain odottelua ja tuskastelua, tulisi asialle tehdä jotain. Pukemaan oppiminen kuuluu myös lapsen motorisiin taitoihin. Toisaalta pukeutumistilanne on myös lapsen ja aikuisen kohtaamista, eri tavalla kuin esimerkiksi aamupiirissä. Sopivien vaatteiden miettimiseen ja pukeutumista ennakoiviin toimiin, kuten vessassa käymiseen tulee varata riittävästi aikaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 40–41.)

Etenkin erityislapsille siirtymätilanteet ovat vaikeita, mutta myös pienet lapset sekä vasta aloittaneet lapset voivat kärsiä huonosti suoritetusta siirtymätilanteesta. ADHD-liitto on laatinut nettisivuilleen vinkkejä siirtymätilanteisiin. Sivulla kehoitetaan varaamaan aikaa siirtymiin, tiedottamaan lapsille tulevasta siirtymisestä jo etukäteen, jotta lapset saavat tehdä tehtävänsä rauhassa loppuun sekä antamaan selkeät ja tarkat ohjeet kuinka seuraavaan toimintaan siirrytään (Oili Sauna-aho 2011). Monesti käytetäänkin pienemmissä ryhmissä siirtymistä, jotta tilanteet pysyvät enemmän hallittuina. Jos koko 20 lapsen ryhmä lähtee yhtä aikaa ulkoa sisälle ja pieneen eteiseen riisumaan, nousee desibelitaso välittömästi liian korkeaksi ja syntyy sekasorto, jonka aikana pienimmät ja hiljaisimmat lapset jäävät huomiotta ja ahdistuvat joka hoitopäivän aikana monta kertaa.

Kun aikuiset osaavat ennakoida siirtymätilanteita, lapset kärsivät vähemmän stressistä hoitopäivän aikana. Lapset tietävät minne ollaan menossa ja ketkä menevät sekä mitä siellä tehdään. Etenkin pienet lapset elävät täysin tässä ja nyt, joten heidän on vaikea ennakoida päivän tapahtumia (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2001, 22). Siksi on erittäin tärkeä, että kerrataan aina lähtiessä minne ollaan menossa, koska lapsille ei riitä, että aamulla käydään kerran ohjelma lävitse. Lapset on joko jaettu muutenkin kiinteisiin pienryhmiin, tai sitten heidät jaetaan pienempiin ryhmiin siirtymien ajaksi. Jos lapsille osataan

kertoa ketkä lähtevät milloinkin, tulee siirtymätilanteesta rauhallinen. Loput lapset voivat vaikka leikkiä toisessa huoneessa odotteluleikkejä toisten valmistautuessa siirtymään käymällä vessassa ja tarvittaessa pukemalla. Tilanteet sujuvat aikuisenkin kannalta joustavammin, kun lähdössä on kerralla kahdenkymmenen lapsen sijaan vaikka viisi lasta. Aikuisella on tällöin enemmän aikaa jokaiselle lapselle, eikä kenenkään tarvitse huutaa saadakseen äänensä kuuluville. Lastentarhanopettajalla täytyy olla ennakkoluulottomuutta kehittää omaa työtään ja työskentelyotettaan ja kokeilla uusia menetelmiä.

Siirtymätilanteissakin voidaan käyttää laulua, lorua ja liikkeitä apuna. Lapselle on hyvä kertoa esimerkiksi pukeutumistilanteessa mitä seuraavaksi puetaan päälle. Näin lapsi oppii uutta myös itsestään ja kehostaan ja koko tilanteesta. Lapsi oppii myös vaatteiden nimiä ja missä järjestyksessä vaatteet puetaan päälle. Lapset voivat oppia pukeutumistilanteessa yhteistyötä ja auttamista, kun isompia lapsia pyydetään auttamaan pienempiä lapsia. (Granberg 1999, 49–50.)

4.1 Vaasan varhaiskasvatussuunnitelman kasvatuspäämäärät

Vaasan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu kolme kasvatuspäämäärää, joita voidaan toteuttaa myös siirtymätilanteissa. Ensimmäisenä kasvatuspäämääränä on se, että jokaisen lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan ja jokainen lapsi saa toimia ja kehittyä omassa tahdissaan. Toinen päämäärä on, että jokainen lapsi oppii ottamaan toiset huomioon ja lapsi suhtautuu itseensä ja muihin myönteisesti. Kolmas päämäärä on lapsen itsenäisyyden lisääminen asteittain. (Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 18.)

Myös siirtymätilanteissa aikuisen tulee huomioida jokainen lapsi yksilönä. Jokaisen lapsen tulee saada esimerkiksi pukemiseen tarvitsemansa määrä apua. Lapsi oppii näissä pukeutumistilanteissa myös odottamaan omaa vuoroaan, koska aikuinen ei pysty auttamaan kaikkia lapsia yhtä aikaa. Lapselle tulee kuitenkin selittää, että aikuinen auttaa ensin toisen lapsen pukemisessa ja tulee sen jälkeen auttamaan apua pyytäneitä lapsia. Myös lapsen itsenäisyyttä pystytään hiljalleen kasvattamaan, kun lapselle ensin annetaan ohjeeksi hakea oma takki naulakosta ja päälle pukemisessa autetaan, mutta pikku hiljaa pyydetäänkin ensin pukemaan itse

takki päälle ja autetaan vetoketjun kiinni laittamisessa. Liian pitkälle lasta ei pidä joka asiassa auttaa, koska se ei edistä lapsen oppimista.

4.2 Päiväkodin tilat

Päiväkodin tiloja pyritään monesti käyttämään mahdollisimman tehokkaasti hyödyksi. Sillä aikaa kun ensimmäinen ryhmä menee pukemaan eteiseen, voivat loput lapset mennä toiseen huoneeseen leikkimään jotain odotusleikkejä. Ruokapöydässäkään lapsia ei ole välttämätöntä odottaa niin kauan, että kaikki lapset ovat syöneet, jos löytyy enemmän tiloja joita voidaan käyttää hyödyksi. Ensimmäisenä valmiina oleva kasvattaja ottaa toiseen huoneeseen mukaansa ne lapset, jotka ovat jo valmiina. Näin säilyy myös ruokarauha niillä lapsilla, jotka vielä haluavat syödä.

Päivähoidon fyysiseen toimintaympäristöön kuuluvat päivähoitopaikkarakennus sekä piha-alue. Nykyään löytyy paljon päiväkodeiksi muutettuja tiloja, jotka eivät välttämättä vastaa lapsiryhmän tarpeita. Eteistilat ovat usein liian pieniä tai tilat voivat olla korkeita ja tämän vuoksi kaikuja. (Koivunen 2009, 179.) Huoneita voi olla useita pieniä, jolloin koko ryhmä ei pysty kokoontumaan kerralla mihinkään tai sitten huoneita ei ole riittävästi, että pienryhmyöskentely onnistuisi rauhallisesti. Myös piha-alueet ovat joskus sen muotoisia, että kasvattajien on vaikea pitää lapsia silmällä, jos piha esimerkiksi jatkuu nurkan taakse.

Piha-alueella on monta asiaa, jotka täytyy ottaa suunnitteluvaiheessa huomioon. Suunnitellessa tulee ottaa huomioon, että piha on käytössä ympärivuoden. Esimerkiksi pienet kukkulat ovat erittäin liukkaita kevättalvesta, joten parempi olisi jos piha olisi tasainen. Pihan täytyy olla valoisa, mutta sieltä tulee myös löytyä varjopaikkoja, jotta lapset pääsevät tarvittaessa suojaan auringolta. Kiipeily- ja leikkivälineiden tulee vastata lasten kehityksen tasoa, eli kaikkein pienimpien lasten pihassa ei tarvitse olla korkeita kiipeilytelineitä. Hiekkalaatikon päälle tulee laittaa jotain silloin kun hiekkalaatikkoa ei käytetä, jotta kissat ja muut pieneläimet eivät pääse sinne. (Stakes & Social- och hälsovårdsministeriet 2008, 65–66.)

Lapset viettävät suurimman osan päivähoitopäivästään sisätiloissa. Joustava arki vaatii monessa paikassa tarkkaa suunnittelua ja porrastusta tilojen käytössä. Tärkeintä on kuitenkin, että aikuisen ohjauksella ja päätöksillä on mahdollista järjestää lapselle turvallinen ja viihtyisä arki. (Mikkola & Nivalainen 2009, 38–39.)

4.3 Aikaisempia tutkimuksia

Samaa aihetta on tutkittu ainakin eräessä helsinkiläisessä koulussa opinnäytetyöaiheena. Tässä tutkimuksessa tulokset vaikuttavat olleen yhteneväisiä toistensa kanssa, eli kaikki havainnoinnit olivat hyvin positiivisia. Hypoteesina voisi olettaa, että myös vaasalaisista päiväkodeista saataisiin melko paljon samanlaisia havaintoja, eli aikuiset osaisivat huomioida lapsen siirtymätilanteessa. Lisäksi samaa havainnoinnin mallipohjaa on käytetty eräessä erityislapsia koskevassa lopputyössä (Suhonen, 2009).

Aikuisen sitoutumista ja herkkyyttä tukea lasta leikissä on tutkittu muun muassa Helsingin yliopiston pro gradu -tutkielmassa ”Kiitos, että herätitte meidät!” – lasten ja aikuisten sitoutuneisuuden kehittyminen leikissä (Julkunen 2004). Tässä tutkimuksessa tutkittiin lasten leikkiin sitoutumista, mutta samoja käsitteitä, kuten sensitiivisyys, autonomia ja aktivointi, siinäkin pohdittiin ja havainnoitiin. Leikkiin sitoutumista ovat tutkineet myös Vaasan ammattikorkeakoulusta 2010 valmistuneet sosionomit Ritva Peltonen ja Jaana Tikkamäki, joiden opinnäytetyöaiheena oli Pieni hetki – suuri merkitys: aikuisen herkkyyys ja aktiivisuus leikin aikana.

Aikuisten kykyä kohdata lapsi päiväkodissa on tutkittu myös Kengu-Ru-tutkimushankkeessa, joka toteutettiin vuosina 2002–2003 yhteistyössä Helsingin yliopiston psykologian laitoksen ja opettajankoulutuslaitoksen kanssa. Hankkeen tarkoituksena oli lisätä hyvinvointia päiväkodissa soveltamalla ja arvioimalla työskentelytapoja, joita päiväkodin arjessa on mahdollista käyttää. Hankkeen pohjalta Marjatta Kalliala on kirjoittanut kirjan ”Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?”. Tästä kirjasta löytyi paljon ajatuksia myös siihen, kuinka aikuinen kohtaa lapsen siirtymätilanteissa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseen valittiin viisi päiväkotia ja seitsemän ryhmää. Ryhmien lapset ovat iältään 3-5-vuotiaita. Päiväkodit valikoituivat sillä perusteella, että päiväkodista löytyi tämän ikäisten lasten ryhmä ja että havainnoija ei ole ollut näissä ryhmissä koskaan sijaisena. Näin ollen kaikki ryhmät ovat samassa tilanteessa, kun vieras havainnoija saapuu tarkkailemaan tilannetta.

5.1 Tutkimustehtävät

Siirtymätilanteiden tutkimiseen innoitti omat kokemukset työskentelemisestä päiväkodilla. Huonosti hoidettuna siirtymätilanne on erittäin stressaava kokemus myös aikuiselle. Sinne tänne juoksevat ja kiljuvat lapset saavat työntekijöiden pulssin nousemaan ja silloin ei ainakaan pysty tekemään oikeita ratkaisuja. Jos taas siirtymätilanne hoidetaan alusta asti kasvattajan johdolla rauhallisesti, eivät lapsetkaan aloita hillitöntä riehumista ja näin ollen kaikki pysyvät rauhallisempina. Tavoitteena on ainakin herätellä kasvattajia miettimään niitä oman päiväkodin siirtymätilanteita, kuinka ne hoidetaan nyt ja onko tilanteissa parantamisen varaa. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää miettimällä päiväkodin työntekijöiden kanssa heidän tapaansa toimia siirtymätilanteissa. Jos tilanteen voisi hoitaa toisin, kasvattaja voisi kokeilla toisenlaista toimintatapaa kyseessä olevassa tilanteessa.

Tutkimuskysymyksenä on, kuinka sensitiivisiä eli herkkiä ja aktiivisia aikuiset ovat siirtymätilanteessa. Huomioiko aikuinen jokaisen lapsen ja miten lapset huomioidaan. Aikuisen äänensävy, lapsen tasolle laskeutuminen ja lasten puheeseen vastaaminen kuuluvat havainnoitaviin asioihin.

5.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Tämä tutkimus on kvantitatiivinen tutkimus, jossa korostetaan yleispäteviä syyn ja seurauksen lakeja. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeisiä seikkoja ovat esimerkiksi käsitteiden määrittely, hypoteesien esittäminen, aineiston keruu suunnitelmat sekä tutkittavien henkilöiden valinnat. (Hirsjärvi ym. 1997, 137–138.)

Tutkimuksen aineisto kerätään havainnoimalla tilannetta, kun lapset ovat lähdössä ulos iltapäivällä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan havainnoinnissa on omat hyvät ja huonot puolensa. Havainnoinnin etuna on, että tällöin saadaan suoraa ja välitöntä tietoa ryhmän toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnointi on erinomainen menetelmä juuri vuorovaikutuksen tutkimisessa samoin kuin tilanteissa, jotka muuttuvat nopeasti. Toisaalta havainnointia on kritisoitu eniten siksi, että havainnoitsija saattaa häiritä tilannetta ja jopa muuttaa sen kulkua. Joissakin havainnointi tilanteissa voi olla vaikea kirjoittaa tilannetta välittömästi ylös, jolloin havainnoitsijan täytyy luottaa omaan muistiinsa. Tässä tutkimuksessa käytetään systemaattista havainnointia, jota käytetään kvantitatiivisesti painottuneessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 209–213.)

5.3 Aineistonkeruumenetelmä

Aineisto kerätään havainnoimalla valituissa päiväkodeissa, kun ryhmät ovat lähdössä iltapäivän ulkoiluun. Havainnoitavaksi valittiin iltapäivä ulkoiluun lähteminen ja 3-5-vuotiaiden ryhmä siksi, että tutkimuksen tulokset olisivat keskenään vertailukelpoisia. Iltapäivän ulkoiluun lähdetään päiväkodeissa yleensä samoihin aikoihin, joten päiväkodille on helpompi saapua oikeaan aikaan. 3-5-vuotiaat ovat ryhmänä haastavia siirtymätilanteissa; pienimmillä on uhmaikä vasta alkamassa ja vähän vanhemmillekin lapsille voi vielä iskeä surkea olo, jolloin itsenäinen toimiminen ei vaan onnistu. Vanhemmilta lapsilta onnistuu pukeminen jo itsenäisesti, joten esimerkiksi esikouluryhmässä ei olisi niin paljon havainnoitavia tilanteita ja alle kolmevuotiaat puolestaan puetaan monesti kaikki alusta asti hoitajien toimesta, tai ainakin itsenäinen pukeutumisen harjoittelu on vielä erittäin alkuvaiheessa.

Tutkimuksessa ei mainita päiväkotien, kasvattajien tai lasten nimiä. Havainnoitavat ryhmät valitaan niin, että jokainen ryhmä on havainnoijalle vieras. Paras olisi jos ryhmä olisi tuttu ja näin ollen tilanne olisi aito, eikä lapsen tarvitsisi jännittää havainnoijaa. Tuttuja ryhmiä ei kuitenkaan ole tarpeeksi, joten tutkimukseen valittiin toinen vaihtoehto, eli kaikki ryhmät ovat vieraita. Näin tulokset ovat vertailukelpoisia myös siltä osalta. Lisäksi ryhmät pyrittiin valitsemaan eri puolilta kaupunkia, vaikka tutkimuksen kannalta tällä ei

välttämättä ollut merkitystä. Toisaalta päiväkodit tekevät monesti yhteistyötä lähimpien päiväkotien kanssa, joten käytänteet niissä voivat olla samankaltaisia.

Kuvio 1. AES lomakkeen rakenne.

Havainnoinnit kirjataan lomakkeelle, josta ympyröidään sopivin vaihtoehto. Lomake on muokattu AES, Adult Engagement Scale (Kalliala 2008, 318) asteikosta havainnointiini sopivaksi (ks. LIITE 1 ja LIITE 2).

Havainnointilomakkeessa on kolme pääotsikkoa, jotka ovat Sosiaalinen herkkyys, Aktivointi ja Autonomia.

Sosiaalinen herkkyys. Sosiaalisella herkkyydellä tarkoitetaan kykyä havaita ja tehdä johtopäätöksiä muiden viestinnästä (Mikkola, Oinas, Rantanen & Määttä 2011). Lomakkeessa sosiaalisen herkkyyden kohdalla havainnoidaan sitä, miten aikuinen kohtaa lapsen. Myönteinen äänensävy, kiintymyksen osoittaminen, lapsen kunnioittaminen, rohkaiseminen, lapsen kuunteleminen ja lapsen huolenaiheiden ja tarpeiden tunnistaminen ovat tavoiteltavia asioita.

Aktivointi. Aktivointi tarkoittaa ihmisen tekemistä aktiiviseksi eli aloitteelliseksi, toiminnan käynnistäväksi ja toimeliaaksi (Korpela 2008). Aktivointi kohdassa aikuiselta toivottaisiin energisyyttä, virittämistä, lapsen kiinnostusten ja havaintojen yhteensovittamista, lapsen motivoimista, vuoropuhelua ja aktiivisuutta.

Autonomia. Autonomia käsite nähdään useammin historian kirjassa, uskonnoista puhuttaessa tai kuntien hallinnossa. Kuitenkin myös korkeakoulut ja yliopistot ovat Suomessa autonomisessa asemassa, eli ne vastaavat itse hallinnostaan omien luottamushenkilöidensä johtamina (Suomi.fi 2010). Lasten kohdalla autonomialla tarkoitetaan lapsen omaa mahdollisuutta vaikuttaa asioihinsa. Autonomia otsikon alta löytyy lapsen valintojen salliminen ja tukeminen, kokeilujen tuottaminen, lapsen aloitteellisuuden rohkaiseminen sekä lapsen rohkaiseminen konflikteissa neuvottelemiseen.

5.4 Aineiston järjestäminen

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto järjestetään. Järjestetty aineisto taulukoidaan, jotta tulokset pystytään näkemään selkeämmin. Koska havainnointilomakkeessa on asteikko 1-4, on aineistosta helppo tehdä taulukko. Taulukon avulla tulokset selitetään auki. Tuloksista nähdään kuinka hyvin kasvattajat ottavat lapset huomioon siirtymätilanteessa. Havainnointilomakkeen tietojen lisäksi kirjataan ylös, minkälainen ryhmä on kyseessä eli montako lasta ryhmässä on, montako hoitajaa ja hoidetaanko siirtymätilanteet pienryhmissä vai

isolla ryhmällä. Tutkimuksessa saadaan siis tietoa kasvattajan sensitiivisyydestä, aktiivisuudesta ja siitä kuinka paljon hän antaa lasten toimia itsenäisesti tilanteissa.

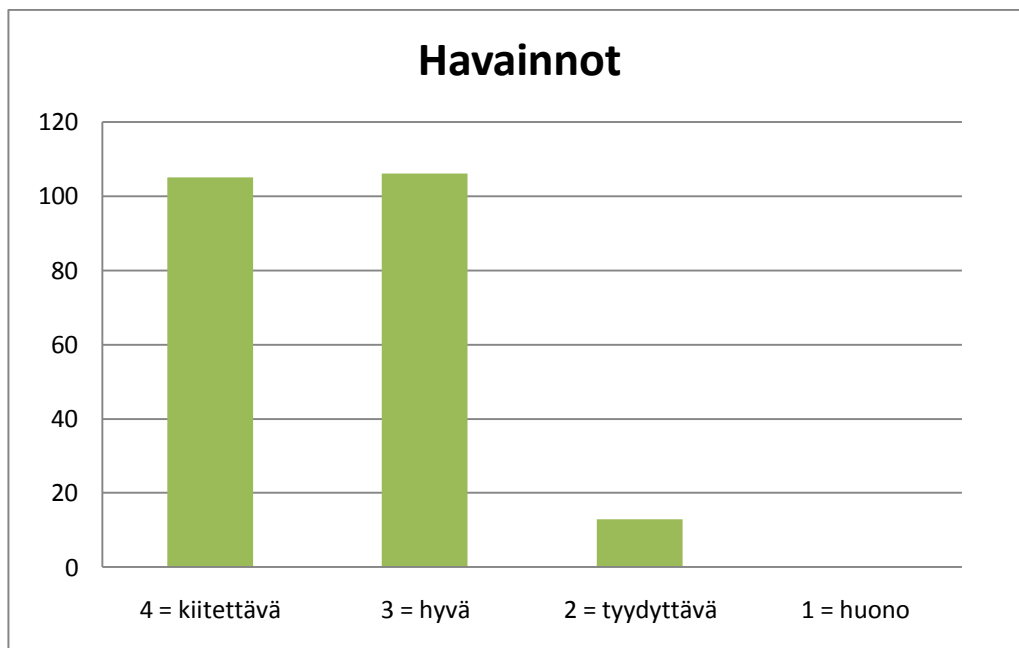
Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tuloksista voidaan usein lukea moodi, niin myös tässä tutkimuksessa. Luokittelemattomassa aineistossa moodi tarkoittaa sitä arvoa, joka esiintyy aineistossa useimmiten, kun taas luokitellussa aineistossa moodina ilmoitetaan sen luokan nimi, jossa on eniten havaintoja (Tilastokeskus 2011). Myös tässä aineistossa moodi voidaan lukea taulukoista ja kuvioista.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kappaleen alussa käydään läpi havainnoitujen taustatietoja. Alaotsikoissa käydään tulokset läpi kohta kohdalta, jotta saadaan kuva siitä, minkälaisiin asioihin siirtymätilanteissa kannattaa yleensä ottaen kiinnittää huomiota. Lopusta löytyy havainnointilomake kokonaisuudessaan (ks. LIITE 1).

Suurimmassa havainnoidussa ryhmässä lapsia oli 22 ja pienimmässä ryhmässä 10. Pienin ryhmä oli juuri aloittanut, joten sinnekin lapsia tulee vielä lisää, paikkoja ryhmässä oli yhteensä 21. Useimmiten ryhmässä oli 3 hoitajaa, joissain oli lisäksi avustajia tai opiskelijoita. Tutkimuksessa havainnoitiin niitä hoitajia, jotka olivat vuorossa havainnointipäivänä, eli havainnoitaviksi ei valikoitu esimerkiksi pelkästään lastentarhanopettajia. Osa havainnoitavista oli sijaisia tai opiskelijoita, eli niitä ihmisiä, joita päiväkodilla on hoitajina. Jokaista ryhmää käytiin havainnoimassa yhden kerran iltapäivän pihalle pukeutumistilanteessa.

Lomakkeessa oli siis kolme pääotsikkoa ja ensimmäisen pääotsikon alla kuusi kohtaa, toisen alla viisi kohtaa ja kolmannen alla kolme kohtaa (ks. LIITE 3). Yhteensä kirjattiin havaintoja 14 eri asiasta kuudelletoista eri hoitajalle. Jokaisessa kohdassa oli neljä eri vastausvaihtoehtoa; 4 = kiitettävä, 3 = hyvä, 2 = tyydyttävä ja 1 = huono.

Kuvio 2. Havainnot graafisesti.

Havaintoja tuli kaiken kaikkiaan 224 kappaletta (100 %), kun lasketaan, että 16:tta hoitajaa havainnoitiin 14:stä eri asiasta. Nelosvastauksia, eli korkeinta mahdollista tulosta saatiin yhteensä 105 kappaletta (46,9 %). Lähes puolet havainnoista oli siis kiitettäviä. Kolmostuloksia saatiin yhteensä 106 kappaletta (47,3 %), eli lähes saman verran kuin korkeinta mahdollista tulosta. Kakkostuloksia havainnoitiin vain 13 kappaletta (5,8 %). Ykköstä, eli huonoita vaihtoehtoja, ei kirjattu kertaakaan (0 %).

Erot havainnoitavien välillä olivat erittäin pieniä, eikä tulosten kirjaaminen ollut aina helppoa. Monessa kohdassa tulokseen vaikutti moni muukin asia, esimerkiksi aikuisen energisyyttä arvioitaessa myös äänensävy oli tärkeä. Huonoa tulosta ei kirjattu kertaakaan, mikä oli vain hyvä asia. Huono kasvattaja olisi ollut sellainen, joka esimerkiksi äänensävy, eleet ja katsekontakti kohdassa ei olisi katsonut kertaakaan lapsia kohti, käytännössä siis puhunut joko toisten aikuisten kanssa tai puhelimesta koko ajan. Myös tyydyttävää kirjattiin aika vähän, 5,8 % havainnoista. Tyydyttävään havainnon laski sellainen käytös, että lasta huomioitiin hyvin vähän tilanteessa. Aikuinen saattoi jälleen jutella toisten aikuisten kanssa tai selittää lapsille omista asioistaan kuuntelematta mitä lapsi

sanoo. Hyvään arvosanaan kasvattaja pääsi jo sillä lasten kanssa olemisella; kun aidosti kuuntelee mitä lapsi sanoo, moni havainnointilomakkeen kohta täyttyy.

6.1 Sosiaalinen herkkyys

Ensimmäisessä osassa havainnoitiin hoitajan sensitiivisyyttä eli sosiaalista herkkyyttä. Hoitajan tulee olla sensitiivinen, eli hänen tulee osata huomioda lapsi ja tunnistaa lapsen tarpeet.

6.1.1 Äänensävy, eleet ja katsekontakti

Ensimmäisessä kohdassa havainnoitiin äänensävyä, eleitä ja katsekontaktia. Tässä kohdassa vaikutti äänensävyn pysyminen rauhallisena ja alhaalla, vaikka lapset saattoivatkin pukeutuessaan pitää meteliä. Jos aikuinen lähtee mukaan huutamiseen, ei kukaan saa pian enää selvää toisestaan. Lisäksi arvioitiin myös katsekontaktia, eli kuinka hyvin hoitaja katsoo lasta puhuessaan ja laskeutuu lapsen tasolle. Monet hoitajat istuivat penkillä lapsia auttaessaan, jolloin he väkisinkin olivat samalla tasolla lapsen kanssa. Eroja oli oikeastaan ainoastaan siinä, että osa hoitajista keskittyi ainoastaan yhteen lapseen kerrallaan, eli siihen jota parhaillaan auttoi. Toiset hoitajat osasivat pitää silmällä samalla myös muita lapsia, kehumalla toista jos tämä osasi itse pukea päälleen tai sanoivat toiselle lapselle, että tulisivat seuraavaksi auttamaan tätä.

Kiitettävän saanut hoitaja puhui lapselle rauhallisesti, otti katsekontaktin lapseen ohjeistaessaan tätä ja pystyi ohjaamaan lapsia kauempaakin. Hyvän saanut hoitaja puolestaan auttoi yhtä lasta kerrallaan, eli ei ottanut katsekontaktia muihin lapsiin auttaessaan toista lasta. Hänen äänensävyensä saattoi myös nousta vähän lasten metelin noustessa. Tyydyttävän tai huonon arvosanan olisi saanut hoitaja, joka ei ota katsekontaktia edes siihen lapseen, jota auttaa parhaillaan. Hän olisi huutanut lapsille ja eleillään viestittänyt olevansa hermostunut.

Kuvio 3. Äänensävy, eleet ja katsekontakti.

Tämän kaikki osasivat hienosti. 12 havaintoa kuudestatoista oli nelosia (75 %) ja loput neljä havaintoa (25 %), oli kolmosia. Yhtään 1 tai 2 ei lomakkeisiin kirjattu.

Äänensävy, eleet ja katsekontakti kuuluvat vahvasti vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus voi olla sanatonta tai sanallista ja esimerkiksi katsekontakti ja eleet kuuluvat sanattomaan vuorovaikutukseen. Jos sanaton ja sanallinen viestintä ovat keskenään ristiriidassa, tällöin lapsi uskoo sanatonta viestintää. Lapsen kanssa vuorovaikutuksessa katsekontaktilla on suuri merkitys. Katsekontaktin merkitys korostuu, jos aikuinen kyykistyy lapsen tasolle niin, että silmät ovat samalla tasolla. Tällöin katsekontaktin merkitys korostuu ja lapselle vahvistuu kokemus siitä, että häntä kuunnellaan ja hänen asiaansa pidetään tärkeänä. (Koivunen 2009, 47.)

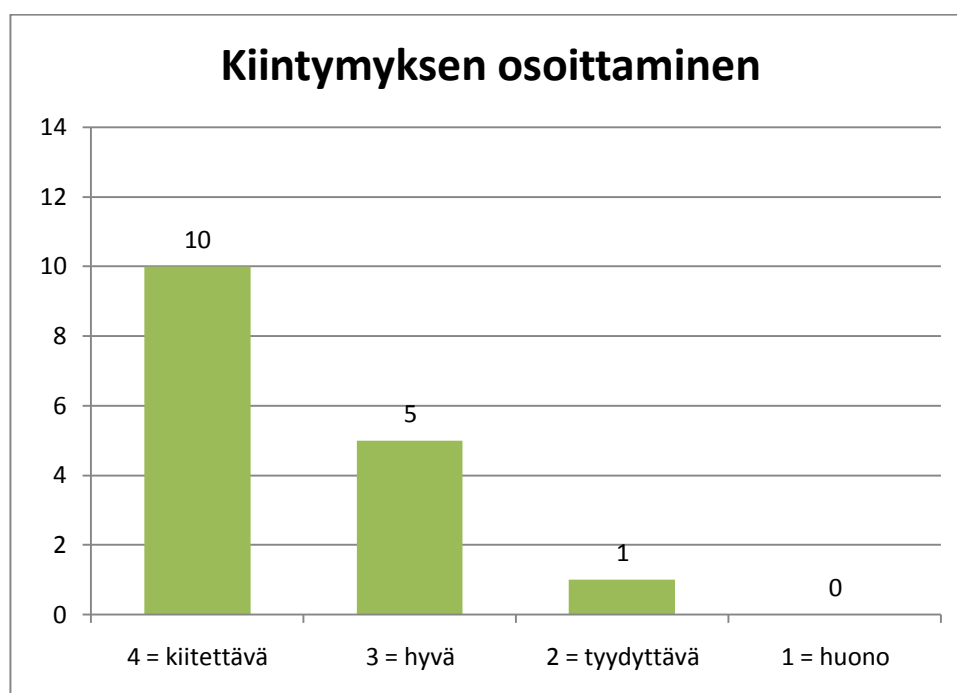
Ensimmäisen kohdan moodina on siis nelonen eli kiitettävä. Tämän kohdan kaikki kasvattajat osasivat hienosti ja siihen vaikuttaa varmasti myös se, että etenkin katsekontakti puhuessa on aika vaistomainen ihmisille. Varsinkin tällaisella sosiaalisella alalla työskenteleville katsekontaktin pitämistä keskustelukumppaniin ei luultavasti tarvitse erikseen edes miettiä, se tulee sieltä

automaattisesti. Naisilla pieniin lapsiin kohdistuvat äidinvaistot myös auttavat kyykistymään lapsen tasolle ja puhumaan lapselle sopivalla äänensävyllä.

6.1.2 Kiintymyksen osoittaminen

Toisessa kohdassa havainnoitiin sitä, kuinka lämpimästi hoitajat suhtautuvat lapsiin ja osoittavatko he lapsille kiintymystä. Tässä kohdassa ratkaisi lapsen kohtaaminen fyysisesti, sekä se mitä lapselle sanottiin. Lapselle vastattiin suurimmaksi osaksi hyvin ja asiallisesti, toki muutaman lapsen kanssa aikuiset vähän vitsailivat, mutta lapset tuntuivat sen ymmärtävän. Lasten puheita ei vähätelty ja heidän kysymyksiinsä vastattiin. Hoitajan tulee myös fyysisesti osoittaa lapselle kiintymystään, eli esimerkiksi halata lasta tarvittaessa.

Kiitettävän saanut kasvattaja silitti ja halasi lasta tarvittaessa ja vastasi tämän kysymyksiin asiallisesti. Hyvä kirjattiin kasvattajalle, joka saattoi halata lasta, mutta vain silloin kun lasta esimerkiksi itketti. Hän myös saattoi vastata lapsen kysymyksiin vähättelevästi. Tyydyttävän saanut hoitaja ei halaillut lapsia ja ohitti välillä lapsen esittämät kysymykset. Huono olisi kirjattu hoitajalle, joka ei halaisi lasta edes lapsen itkiessä, vaan vähättelisi lapsen hätää. Hän ei myöskään kuuntelisi lapsia, vaan puuhailisi omiaan.

Kuvio 4. Kiintymyksen osoittaminen.

Suurin osa hoitajista, 10 havaintoa 16:sta (63 %), käyttäytyivät erittäin lämpimästi lapsia kohtaan ja osoittivat kiintymystään, eli heille kirjattiin nelonen. Kolmosia oli viisi kappaletta havainnoista (31 %) ja kakkosia vain yksi havainto (6 %).

Lapsen perusturvallisuus kehittyy ja vahvistuu jokapäiväisissä kohtaamisissa aina, kun lapsi saa osakseen hyväksyntää ja läheisyyttä. Lapselle on tärkeä tietää, että hän on erityinen ainakin jollekin päiväkodin monista aikuisista. Kun aikuinen kohtaa lapsen hyvin ja vastaa tämän tarpeisiin, herää lapsessa mielihyvän ja turvallisuuden tunteita. Lapset joutuvat päiväkotipäivän aikana kilpailemaan ryhmän muiden lasten kanssa puheenvuoroista ja aikuisen huomiosta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20.) Lämpimän ilmapiirin huomaa heti ja siellä on kaikkien hyvä olla. Tällaiseen lämpimään ilmapiiriin kuuluu aito toisistaan välittäminen (ks. kappale 2).

Tässä kohdassa kirjattiin eniten nelosia (63 %), eli tästä voisi päätellä kasvattajien osaavan osoittaa kiintymystä lapsille. Tällaiset pienet kiintymyksen osoitukset ovat erittäin tärkeitä päiväkodilla, koska vaikka kaikki muu menisi päivän aikana pieleen, niin jos lapsi tietää jonkun aikuisen hänestä välittävän, silloin päivä ei ole ollut täysin turha.

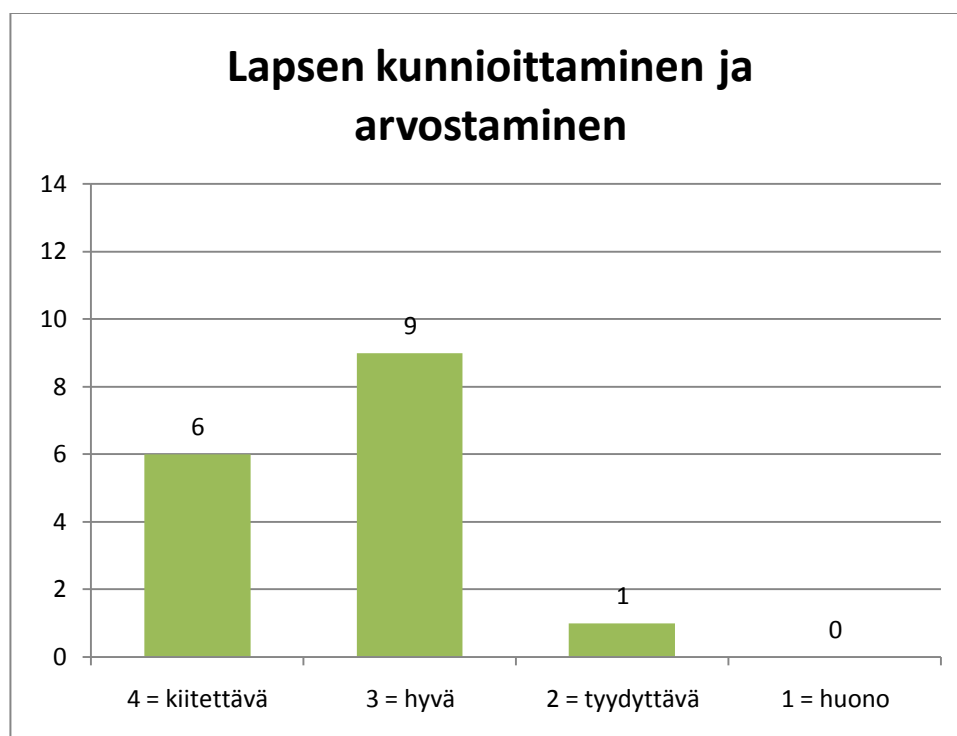
6.1.3 Lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen

Kolmannessa kohdassa pohdittiin lapsen kunnioittamista ja arvostamista. Tässä kohdassa huomioitiin myös sitä, kuinka aikuinen suhtautuu eri lapsiin. Kaikkia lapsia tulee arvostaa samalla tavalla, vaikka toiselle voi joku asia olla vaikeampi kuin toinen. Esimerkiksi jos jollakin lapsella on suuria vaikeuksia oppia laittamaan vetoketju kiinni, ei häntä missään tapauksessa tule vähätellä, vaikka muut saman ikäiset osaisivat jo itse laittaa vetoketjun kiinni. Lapsista joku tulee kasvattajalle helposti läheisemmäksi, niin sanotusti lempilapseksi, mutta tämä ei saa missään tapauksessa näkyä lapsille.

Kiitettävän saaneen kasvattajan käytöksessä ei havaittu eroa eri lasten kohdalla. Hän auttoi jokaista lasta, jos he pyysivät apua. Hyvän saanut hoitaja saattoi auttaa

toista lasta vaikka kuinka kauan ja todeta sitten viimeisenä pukemassa olevalle lapselle, että nyt täytyisi kiirehtiä. Tyydyttävän saanut aikuinen ei kuunnellut lapsen puheita ja saattoi auttaa lasta vaikka tämä olisi selviytynyt itsekin. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka olisi väheksynyt lapsia ja näiden taitoja avoimesti, eikä tämä olisi kuunnellut avunpyyntöjä.

Kuvio 5. Lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen.

Tässä kohdassa kirjattiin kolmosia eniten, yhdeksän havaintoa kuudestatoista (56 %). Nelosia kirjattiin kuusi kappaletta (38 %) havainnoista ja kakkosia yksi kappale (6 %).

Lapset tulee kohdata päiväkodissa myös yksilöinä, ei pelkästään yhteisön jäseninä (ks. kappale 3). Kun aikuinen kohtaa jokaisen lapsen yksilönä, on aikuisen helpompaa myös kunnioittaa ja arvostaa lasta sellaisena kuin tämä on (ks. kappale 3.1). Esimerkiksi aiemmin työssä esitelty pienryhmätoiminta (ks. kappale 3.3) auttaa aikuista myös kunnioittamaan ja arvostamaan lasta. Tässä kohdassa vaikutti osaltaan myös se, kuinka aikuinen vastasi lapsen esittämiin kysymyksiin. Lasta kunnioittava aikuinen vastaa kaikkiin lapsen kysymyksiin asiallisesti, eikä

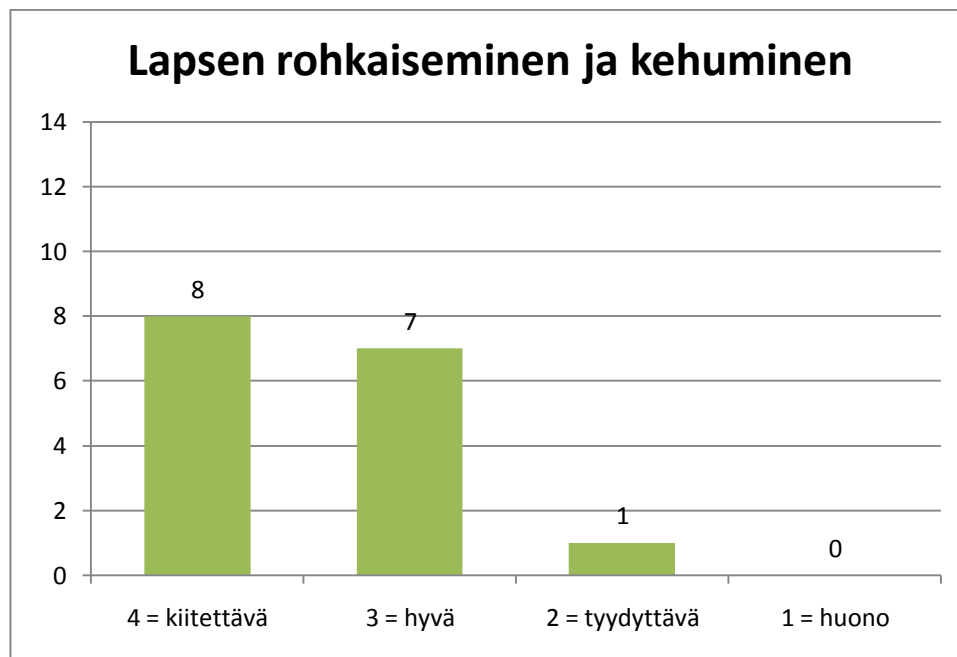
esimerkiksi naura lapsen kysymyksille. Kasvattaja toimii puhuessaan mallina lapsille, joten hänen tulisi harkita kuinka hän puhuu ja mitä hän puhuu (Koivunen 2009, 49).

Tässä kohdassa kirjattiin eniten arvosanaa kolme, eli hyvää. Kasvattajat eivät ehkä täysin pysty hektisessä pukeutumistilanteessa kohtaamaan jokaista lasta yksilönä. Kun viisi lasta huutaa yhtä aikaa tarvitsevansa apua vetoketjun kiinni laittamisessa, voi olla vaikea muistaa arvostaa sitä, että lapset osaavat pukea kuitenkin itse vaatteensa päälle.

6.1.4 Lapsen rohkaiseminen ja kehuminen

Neljännessä kohdassa havainnoitiin lapsen rohkaisemista ja kehumista. Tämä kohta jakautui melkein puoliksi kolmosiin ja nelosiin, mutta pelkästä rohkaisemisesta olisi useampi saanut nelosen. Kehumisen puuttuessa monet havainnot putosivat kolmoseen. Pukeutumistilanteessa lasta on luontevaa rohkaista itse pukemaan päälleen, koska näissä tilanteissa hoitaja ei kerkeä auttaa kaikkia lapsia samaan aikaan. Hyvin hoitajat lapsia rohkaisivatkin pukemaan itsenäisesti, mutta kehuminen jäi vähän vähemmälle. Lapsen onnistuessa itsenäisesti pukemaan vaatteensa päälle, olisi hoitajan hyvä huomioda tämä vaikka juuri kehumalla lasta. Lasta voi kehua vaikka auttaessaan toista lasta ja sen jälkeen kehottaa lasta vaikka siirtymään eteiseen odottamaan ulos lähtemistä. Kehuminen on pieni asia, mutta tapaa usein unohtua aikuisilta ihmisiltä muissakin tilanteissa.

Kiitettävän saivat siis kasvattajat, jotka muistivat rohkaisemisen lisäksi myös kehua lasta tämän onnistuessa itsenäisesti esimerkiksi kenkien laittamisessa. Hyvän sai kasvattaja, joka rohkaisi lapsia omatoimisuuteen, mutta lähti sitten auttamaan toisia lapsia, eikä välttämättä muistanut myöhemmin kehua lasta itsenäisestä pukeutumisesta. Tyydyttävän saanut hoitaja kehotti lapsia pukemaan, mutta ei erityisemmin kannustanut lasta, eikä myöskään kehunut lasta. Huono olisi kirjattu kasvattajalle, joka olisi vain pukeutunut itse, eikä olisi puuttunut lasten pukeutumiseen sen kummemmin.

Kuvio 6. Lapsen rohkaiseminen ja kehuminen.

Tässä kohdassa puolet havainnoista eli kahdeksan havaintoa (50 %) oli nelosia. Kolmosia oli seitsemän havaintoa (44 %) ja kakkosia yksi havainto (6 %).

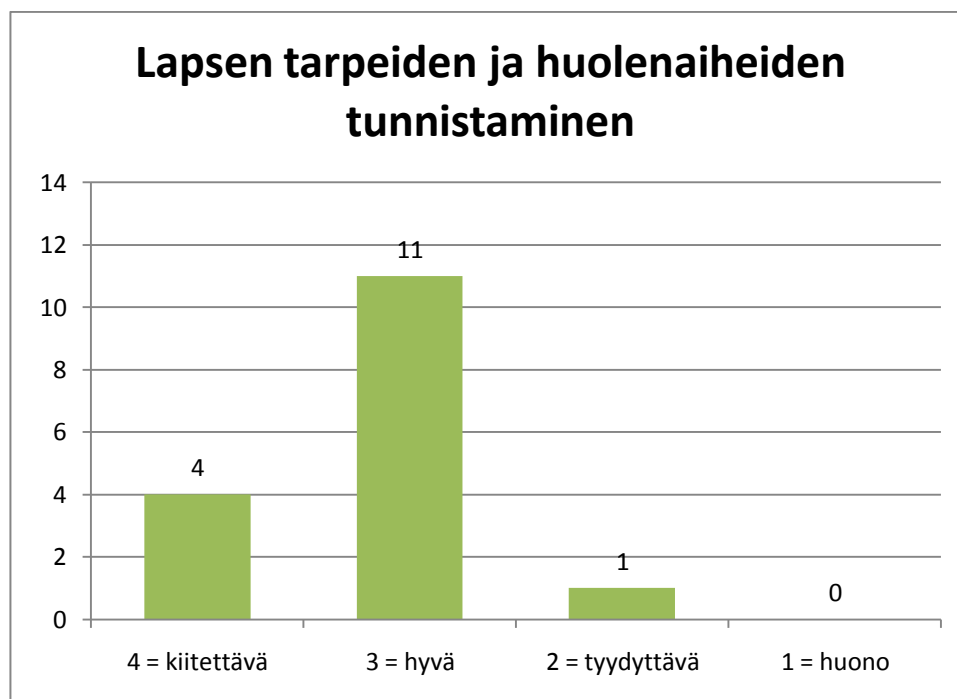
Siirtymätilanteissa tulee päiväkodilla helposti suunnittelemattomia onnistumisen kokemuksia lapselle. Lapsi on osannut pukea päälleen itsenäisesti tai hän on osannut siirtyä reippaasti paikasta toiseen ryhmän mukana. Mitä huonompi itseluottamus lapsella on, sitä enemmän hän tarvitsee tällaisia onnistumisen kokemuksia ja niistä kiittämistä. Toisaalta on myös lapsia, joilla voi olla niin heikko itseluottamus, että hän ei usko kasvattajan kehujen olevan totta. Lapsi voi olla myös niin ujo, että ei halua joutua huomion kohteeksi edes saadessaan kiitosta (Koivunen 2009, 39). Nämä erot kasvattajan on opittava huomaamaan ja kiitettävä lasta lapsen haluamalla tavalla.

Tässä kohdassa havainnot jakautuivat melkein tasan nelosiin ja kolmosiin, vain yksi kakkonen oli kirjattu havaintoihin. Kasvattajilla voi olla vaikeuksia tietää minkälainen kehuminen on parasta millekin lapselle ja sen vuoksi kehumistapa voi olla väärä. Näissä tilanteissa lapset kuitenkin saavat helposti onnistumisen kokemuksia, joten pelkästään jo siitä voi jäädä hyvä mieli lapselle.

6.1.5 Lapsen tarpeiden ja huolenaiheiden tunnistaminen

Viidennessä kohdassa katsottiin, kuinka hyvin aikuinen tunnistaa lapsen tarpeet ja huolenaiheet. Pukeutumistilanteessa tuli tunne, että aikuiset eivät ehdi huomata niitä lasten tarpeita. Toista lasta auttaessa muut lapset jäivät vähän syrjään. Toisaalta lapsen kanssa kyllä keskusteltiin, eli lapset saivat tarpeensa ja huolenaiheensa sitten lopulta kuuluville. Hienoin tilanne oli, kun lapsella oli lapanen jotenkin rutussa, eikä tuntunut kädessä hyvältä ja hoitaja auttoi lasta laittamaan lapanen kunnolla niin kauan, että lapanen ei enää painanut. Tämäkään lapsi ei osannut selkeästi kertoa miten se lapanen on huonosti, mutta hoitaja kuitenkin auttoi lasta loppuun asti, eikä vain todennut että lähdetään ulos, kyllä se siitä. Monesti aikuiset vähättelevät esimerkiksi sitä, että lapsi sanoo sukan olevan rutussa saappaassa. Jokainen kuitenkin tietää, miten ikävältä voi myytyssä oleva sukka tuntua, joten lasta on ehdottomasti autettava, jos he apua pyytävät esimerkiksi sukan laittamisessa kunnolla.

Kiitettävän sai kasvattaja, joka huomasi jo lapsen eleistä, että kaikki ei ole hyvin. Tällainen kasvattaja huomaa helposti myös ne kaikkein hiljaisimmat lapset, jotka esimerkiksi eivät uskalla sanoa, että lapaset ovat kadonneet. Hyvän sai kasvattaja, joka kuunteli mitä lapsi kertoi ja näin ollen pystyi auttamaan lasta tämän huolenaiheen kanssa. Nämä kasvattajat huomasivat sen hiljaisen lapsen vasta kun kaikki muut olivat jo pukeneet ja tämä lapsi istui edelleen paikallaan ilman lappasia. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka ei kuunnellut lasta heti tai auttoi tätä vasta vähän ajan kuluttua. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka ei olisi kuunnellut ollenkaan mikä lapsella on hätänä.

Kuvio 7. Lapsen tarpeiden ja huolenaiheiden tunnistaminen.

Kolmostuloksia oli enemmistö, 11 havaintoa 16:sta (69 %). Nelosia kirjattiin neljä havaintoa (25 %) ja kakkosia yksi kappale (6 %).

Aina lapsen huolenaiheiden tunnistaminen ei ole helppoa, koska lapsi pystyy harvoin ilmaisemaan sitä, mikä häntä todella harmittaa tai huolestuttaa (Koivunen 2009, 33). Joskus lasta melkein itkettää pelkästään se, että lapanen ei suostu menemään kunnolla käteen. Tällöin taustalla saattaa olla jotain muutakin mikä lasta harmittaa, kotona on esimerkiksi voinut sattua jotain. Tässä tilanteessa lapselle ei voi lähteä tiuskimaan, vaan hänen kanssaan täytyy puhua ja vähän vaivihkaa kysellä onko tapahtunut jotain. Lapsi voi kertoa mikä mieltä painaa, vaikka hän ei itse osaisi yhdistää sitä siihen, että lapanenkaan ei suostu menemään käteen kunnolla. Aikuiselta vaaditaan siis päättelykykyä, jotta hän pystyy huomaamaan mikä todella on vikana; onko se lapanen vain rutussa vai onko taustalla jotain muuta.

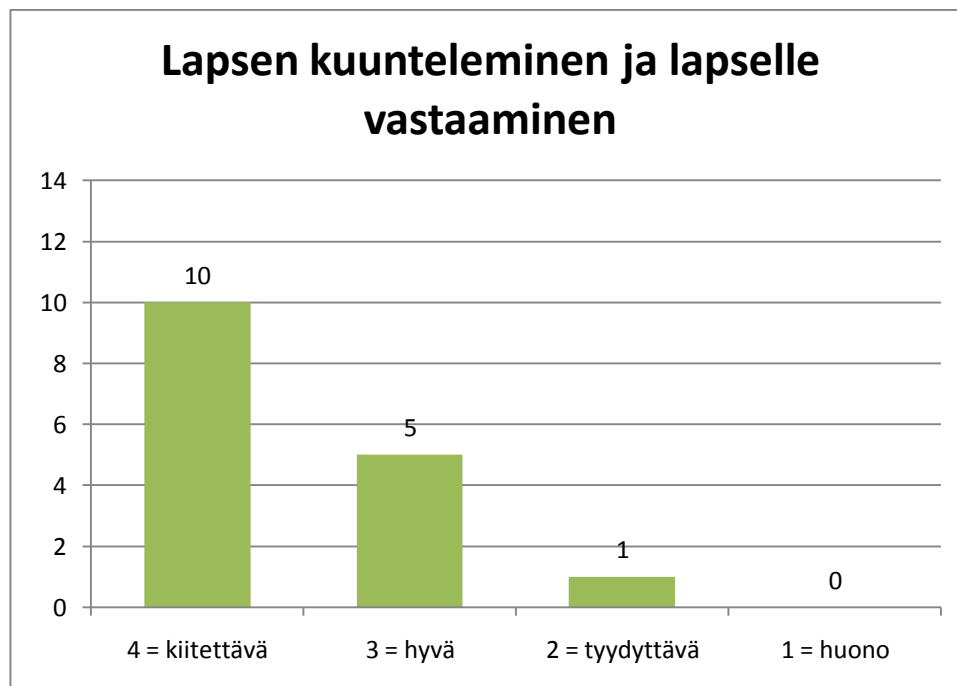
Tässä kohdassa moodina oli kolmonen. Kasvattajat eivät siis joko osaa tai kerkeä huomata kaikkia lapsen huolenaiheita ja tarpeita. Asiaan vaikuttaa myös se,

kuinka hyvin aikuinen tuntee lapsiryhmän. Mitä tutumpia lapset ovat, sen helpompi kasvattajan on nähdä, jos lapsen mieltä painaa joku asia.

6.1.6 Lapsen kuunteleminen ja lapselle vastaaminen

Tämän kohdan viimeinen havainnoitava asia oli se, kuinka hyvin aikuinen kuuntelee lasta ja vastaa lapselle. Tässä kohdassa kiinnitettiin huomiota siihen, reagoiko aikuinen lapsen kertomiin asioihin. Niin sanotusti hyvä aikuinen kuuntelee todella mitä lapsella on kerrottavanaan ja on kiinnostunut lapsen kertomasta asiasta. Huonona esimerkkinä voisi olla aikuinen, joka kertoo vain omista asioistaan ja ohittaa lapsen kertomat asiat omalla asiallaan. Pääosa aikuisista kuunteli lapsia hyvin ja vastasi kysymyksiin, joita lapsi esitti. Vieraan havainnoijan ollessa paikalla osa lapsista laittoi kunnan esityksen päälle, eikä pukemisesta tullut mitään, mutta näissä tilanteissa löytyi sitten ne todelliset osaajat, jotka osasivat ohjata lapset taas pukemaan ja jättämään vieraasta johtuvat esityksensä kesken.

Kiitettävän saanut kasvattaja kuunteli mitä lapsella oli sanottavanaan ja vastasi tämän kysymykseen asiallisesti. Hän myös jakoi puheenvuorot lapsille, jos kaikki halusivat yhtä aikaa kertoa asiansa, jotta meteli ei nousisi liian korkeaksi. Hyvän saanut kasvattaja kuunteli lapsen asian, mutta saattoi samalla tehdä jotain muuta niin että katsekontakti ei pysynyt lapseen koko aikaa. Hän saattoi myös vastata pienellä viiveellä. Tyydyttävän saanut kasvattaja ei vastannut asiallisesti lasten kysymyksiin, vaan saattoi vähän naureskella niille. Hän saattoi myös jättää vastaamatta joihinkin kysymyksiin. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka olisi vähätellyt suureen ääneen lapsen kysymystä, jättänyt niihin vastaamatta tai ei olisi kuunnellut kysymyksiä ollenkaan.

Kuvio 8. Lapsen kuunteleminen ja lapselle vastaaminen.

Tässä kohdassa saatiin nelosia 10 havaintoa 16:sta (63 %). Kolmosia oli viisi havaintoa (31 %) ja kakkosia jälleen yksi havainto (6 %).

Lapsen asia tulee aina kuunnella loppuun asti, eikä lähteä arvailemaan mitä lapsi kertoo. Lapselle on myös vastattava niin, että lapsi ymmärtää mitä aikuinen sanoo. Päiväkodissa käytetään paljon sanoja ”kohta”, ”kunnolla” ja ”reippaasti”. Lapsi ei kuitenkaan välttämättä ymmärrä todella mitä aikuinen tarkoittaa tai sanat voivat tarkoittaa lapselle jotain muuta, kuin mitä ne aikuiselle merkitsevät. (Koivunen 2009, 48.) Asiat voi ilmaista monella tavalla ja välillä aikuisen on hyvä pohtia mitä sanoja hän todella käyttääkään. Aikuisen on hyvä myös miettiä, onko kysymykseen aina vastattava suoralla kiellolla, vai voisiko ehdotukseen edes osittain suostua.

Kiitettäviä havaintoja tuli reilusti, joten vastauksista voisi päätellä kasvattajien osaavan vastata lapsille hyvin ja kuuntelevan näitä. Kasvattajat osaavat käyttää kieltä, jota lapsi ymmärtää.

6.2 Aktivointi

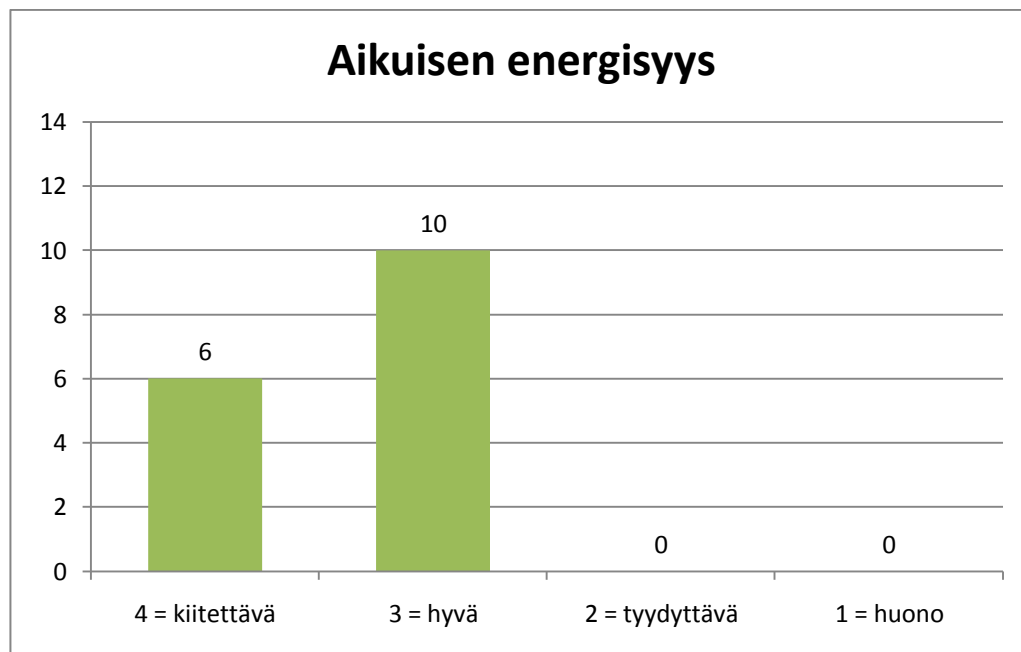
Aktivointi yläotsikon alla havainnoitiin aikuisen käyttäytymistä. Tässä havainnoitiin muun muassa sitä, onko aikuinen rutinoitunut työhönsä liikaa ja osaako hän motivoida lasta tarpeeksi. Tämä kohta tuotti aluksi ongelmia, että mihin asioihin todella pitää kiinnittää huomiota, mutta oikeastaan sitten havaintojen myötä tämä kohta selkeni.

6.2.1 Aikuisen energisyys

Ensimmäisessä kohdassa havainnoitiin sitä, kuinka energinen ja elävä aikuinen on. Ääripäänä on rutiinomainen aikuinen, joten tässä kohdassa kiinnitettiin huomiota siihen, pystyikö aikuinen muuttamaan suunnitelmaa nopeasti, vai olisiko kaikki pitänyt tehdä niin kuin ne aina tavataan tehdä. Kaikki laulut ja lorut tekevät aikuisesta eläväisemmän pukeutumistilanteessa. Osaltaan myös äänensävy vaikuttaa tähän kohtaan (ks. kappale 6.1.1). Havainnoinneissa tuotti ongelmaa se, että jokaisella ihmisellä on persoonallinen ääni ja ilmeet. Ilmeettömän näköinen ihminen saattoi olla hyvinkin iloinen ja toisaalta tasaisella äänensävyllä puhuva aikuinen saattoi puhua erittäin positiivisista asioista. Tarkkana sai siis olla, että kuunteli myös puheen sisällön ja havainnoi muutakin, kuin pelkät kasvon ilmeet.

Kiitettävän saanut kasvattaja oli käytökseltään innostunut ja eläväinen. Hän innostui lasten ehdotuksista ja saattoi vaikka laulaa lasten kanssa pukeutumistilanteessa. Hyvän sai kasvattaja, joka istuskeli penkillä koko pukeutumisen ajan, mutta osallistui siitä kuitenkin lasten juttuihin. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka myös istui penkillä, mutta ei osallistunut lasten tekemisiin. Hän saattoi pyytää lapset olemaan hiljaa jos nämä lauleskelivat jotain. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka olisi vain istunut hiljaa penkillä, tai jopa poistunut toiseen huoneeseen.

Kuvio 9. Aikuisen energisyys.

Tässä kohdassa kolmoshavaintoja 10 kappaletta (63 %) ja neloshavaintoja oli kuusi kappaletta (37 %). Kakkos- ja ykköstuloksia ei kirjattu lainkaan.

Energisyydellä tarkoitetaan toimeliaisuutta ja tarmokkuutta (SuomiSanakirja.fi 2011a). Energinen aikuinen ei siis istu päiväkodin tuolilla koko päivää ja anna lasten riehua miten haluavat, vaan osallistuu lasten toimintaa ja keksii lapsille tarvittaessa tekemistä. Energinen aikuinen on myös valmis kokeilemaan jotain uutta tekemistä, eli aina ei tarvitse leikkiä samoja leikkejä.

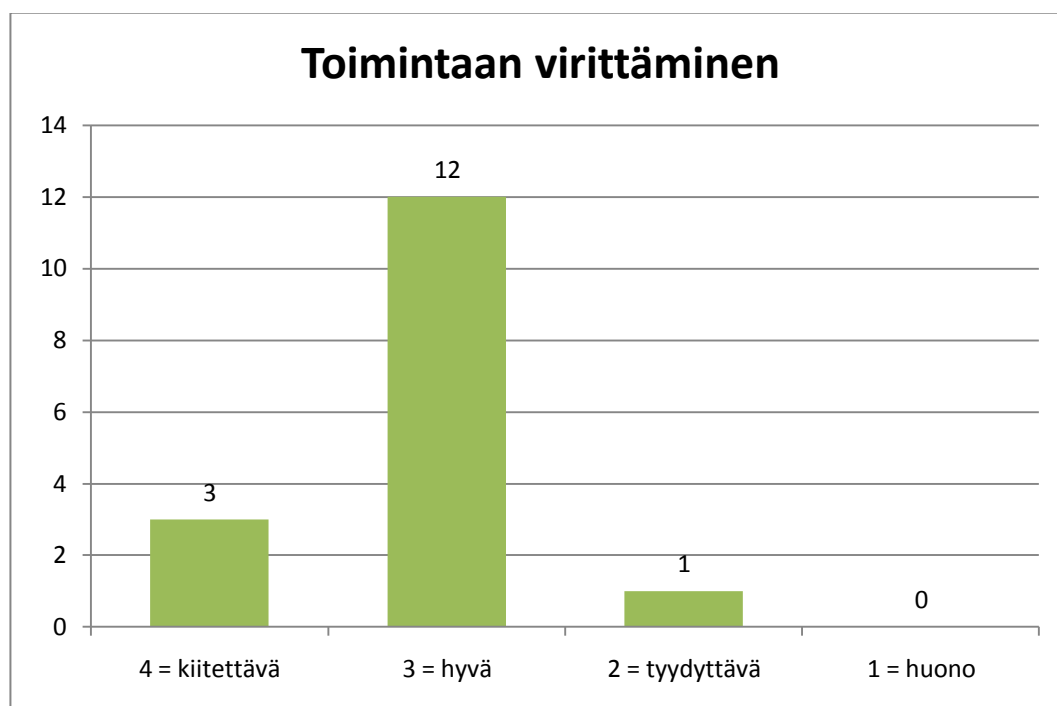
Tässä kohdassa kirjattiin eniten kolmosia, eli hyvää. Tulokseen vaikutti se, että aikuiset eivät niin helposti lähteneet täysillä lasten juttuihin mukaan. Aikuiset eivät istuneet tylsistyneen näköisinä penkillä odottamassa kun lapset pukee, mutta toisaalta vain pari aikuista todella rohkaisi lapsia tilanteessa. Muutama kasvattaja käytti myös lauluja tai loruja.

6.2.2 Toimintaan virittäminen

Aikuisen tulee osata virittää lapset oikealle tasolle ennen toiminnan aloittamista. Pukemaan lähdetään pienissä ryhmissä, tilanne pyritään pitämään rauhallisena. Tällöin lapsia ei ole tarpeen villitä, vaan aikuinen toimii rauhallisesti. Monen

aikuisen oli helppo lähteä mukaan lasten hälinään, mutta löytyi myös aikuisia, joiden äänensävy ja asenne pysyivät rauhallisina ja tällöin lapsetkin olivat rauhallisempia.

Kiitettävän sai kasvattaja, joka pysyi tyynenä ja osasi ohjata lapsen pukeutumaan hassuttelun sijaan. Vaikka aikuinen oli energinen ja saattoi laulella lasten kanssa, niin lapset kuitenkin pukeutuivat samalla. Hyvän sai kasvattaja, joka joutui vähän korottamaan ääntään että sai lapset pukemaan. Lapset meinasivat välillä lyödä koko pukeutumisen leikiksi, mutta kasvattaja sai kuitenkin pienellä yrittämisellä lapset pukemaan. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka ei pysynyt itse tilanteessa rauhallisena ja joka ei näin ollen saanut lapsiakaan pukemaan rauhallisesti. Koko pukeutumistilanne oli melko kovaääninen tapahtuma. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka olisi pystynyt ottamaan tarkkailun alle vain yhden lapsen kerrallaan muiden juoksennellessa ympäriinsä.

Kuvio 10. Toimintaan virittäminen.

Tässä kohdassa suuri enemmistö havainnoista oli kolmosia, 12 kappaletta 16:sta (75 %). Neloshavaintoja oli kolme kappaletta (19 %) ja yksi havainto (6 %) oli kakkonen.

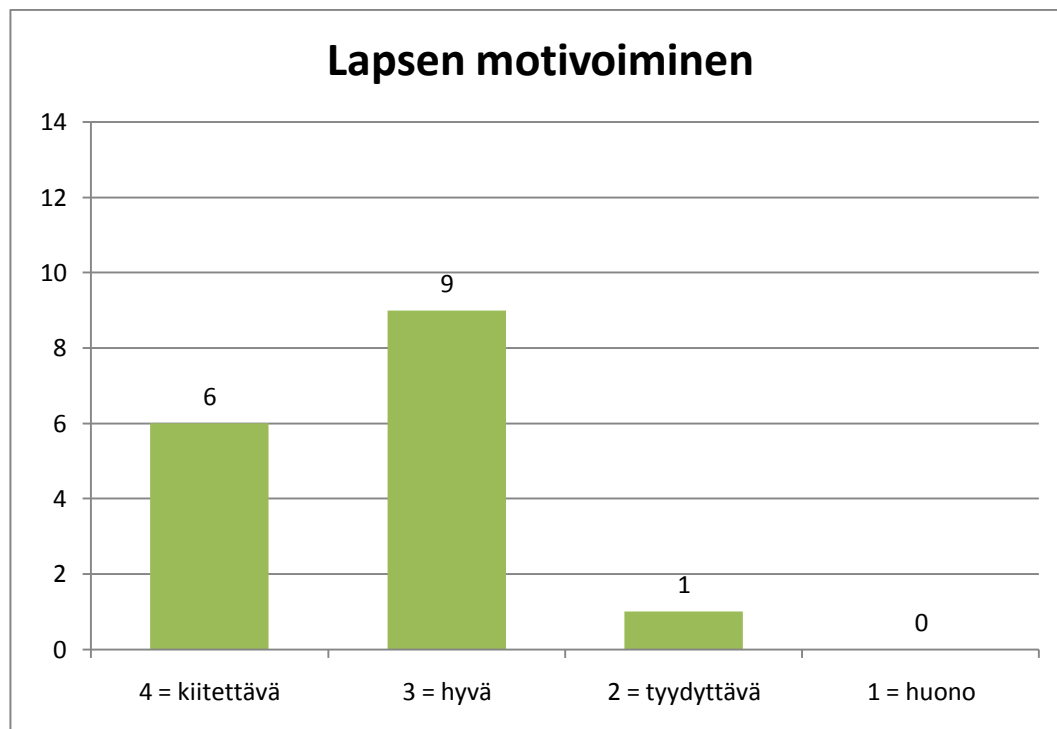
Kaikki tietävät, että kitara pitää virittää ennen käyttöönottoa, mutta myös lapset voidaan virittää ennen toiminnan aloittamista. Erilaisissa tilanteissa aikuiset ovat erilaisessa vireessä ja kasvattajat pystyvätkin omalla toiminnallaan ohjailemaan myös lapsia. Jos kasvattaja puhuu hiljaisella äänellä ja liikkuu rauhallisesti, niin lapsetkin rauhoittuvat helpommin ja vastaavat hiljaisemmalla äänellä. Jos taas aikuinen hyppii kiljuen eteisessä, hän saa varmasti pian seuraa lapsista.

Tässä kohdassa moodina oli kolmonen, eli hyvä. Moni aikuinen lähtee mukaan lasten huutamiseen ja korottaa ääntään sitä mukaa kun lasten äänet nousevat. Se ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa, koska lapset harvoin hiljenevät aikuisen kovaan ääneen puhumisesta. Osa aikuisista osasi kuitenkin rauhoittaa lapset hienosti. Esimerkkinä yhdessä ryhmässä oli eräällä lapsella kunnan riehuminen menossa, mutta kun aikuinen kyykistyi pojan viereen ja puhui tälle rauhallisella äänellä, niin lapsi alkoi kuunnella häntä.

6.2.3 Lapsen motivoiminen

Pukeutumistilanteessa aikuisen täytyy motivoida lasta toimimaan itsenäisesti, hakemaan vaatteensa ja pukemaan ne päälleen. Moni kasvattaja kyllä houkutteli ja suostutteli lapsia tekemään pyydettyt asiat, mutta vain osa osasi todella motivoida lasta tekemään asian niin, että lapsi itsekin halusi pukea päälleen. Osa lapsista on helpommin motivoitavissa pukemaan, esimerkiksi koska he haluavat jo kovasti pihalle, mutta myös muut lapset tulisi osata motivoida pukemaan.

Kiitettävän sai kasvattaja, joka osasi motivoida lapset oikeasti pukeutumaan. Nämä lapset halusivat kaikki pukeutua nopeasti, jotta pääsisivät ulos. Hyvän sai kasvattaja, joka sai lapset pukeutumaan, kenties kuitenkin vähän vastahakoisesti. Kasvattaja ei aina osannut heti motivoida lasta oikein, vaan saattoi yrittää houkutella väärällä asialla. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka ei osannut motivoida lapsia pukeutumaan, mutta joka pienellä uhkailulla sai lapset ulos. Hän ei keksinyt mitään houkuttelevaa asiaa pihalla, jonka vuoksi lapset olisivat halunneet ulos. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka ei olisi osannut käyttää mitään motivointi keinoja pukeutumistilanteessa hyväkseen.

Kuvio 11. Lapsen motivoiminen.

Tässä kohdassa kirjattiin kolmosia yhdeksän kappaletta (56 %), nelosia kuusi kappaletta (38 %) ja kakkosia yksi kappale (6 %) havainnoista.

Lasten kanssa toimiessa ei riitä, että aikuinen haluaa lapsen pukevan päälleen, jotta kaikki pääsevät ulos. Kasvattajan täytyy osata motivoida lapsi niin, että lapsi haluaa itse pukeutua, jotta pääsisi ulos. Monesti käytetään apuna jotain keppi-porkkana menetelmän tapaista pientä uhkailua ja lahjomista. Porkkanana ulkoiluun menemisessä voisi olla joku kiva tekeminen siellä ulkona, jos lapsi saa puettua. Keppi sen sijaan voisi olla uhka siitä, että lapsi jää yksin sisälle kun kaikki muut lähtevät ulos. Parasta olisi tietenkin jos löytyisi joku porkkana millä lapsen saa lähtemään ulos, mutta joskus pieni keppi vauhdittaa pukeutumista. Näitä täytyy kuitenkin osata käyttää oikein, eivätkä ne aina sovi kaikille lapsille.

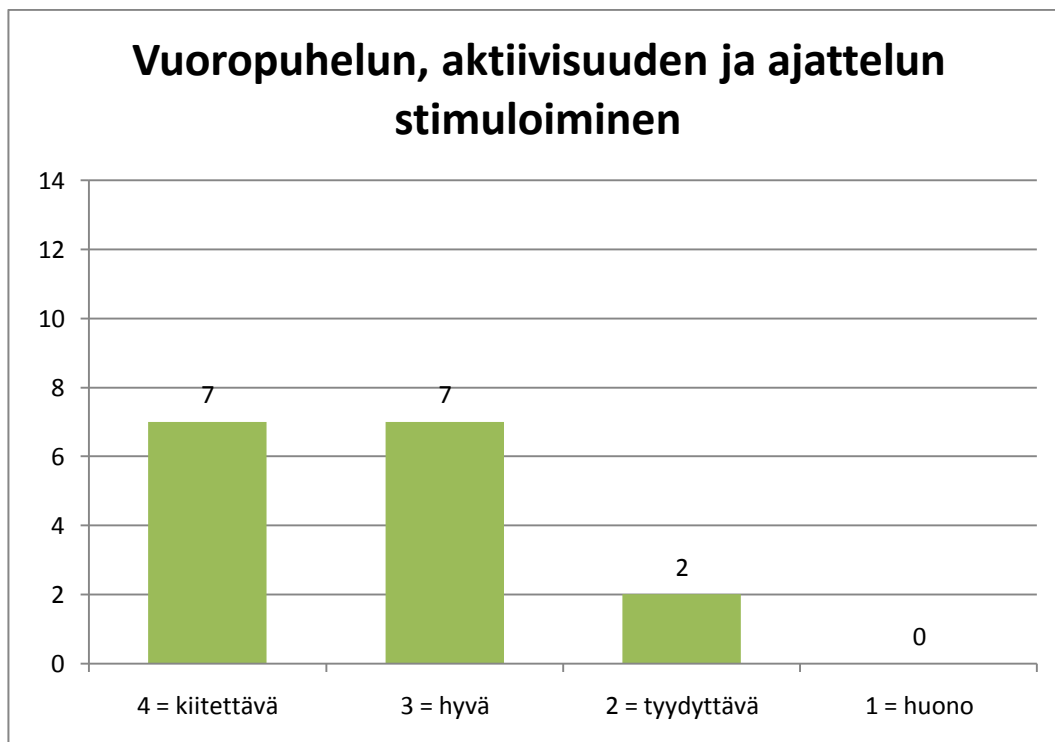
Moodina oli kolmonen eli hyvä. Houkutellen, suostutellen ja maanitellen lapset saatiin kaikki aina lopulta ulos, mutta kaikki eivät osanneet motivoida lasta niin, että nämä todella itse haluaisivat jo ulos. Kaikki lapset eivät tietenkään ole innoissaan ulos lähtemisestä, mutta silloin voi koittaa vaikka keskustella lapsen

kanssa siitä ulos lähtemisestä. Löytyykö siihen joku syy, ettei lapsi halua ulos. Ulkona voi olla vaikka joku toinen lapsi joka kiusaa ja lapsi ei haluakaan sen takia ulos.

6.2.4 Vuoropuhelun, aktiivisuuden ja ajattelun stimuloiminen

Tässä kohdassa havainnoitiin sitä, millaista vuoropuhelu lapsen ja aikuisen välillä oli. Parhaimmissa tapauksissa kasvattaja keskusteli lapsen kanssa lasta kiinnostavasta asiasta, eli kasvattaja oli osannut poimia lapsen puheesta esimerkiksi tätä mietityttävän asian. Toisessa ääripäässä oli kasvattajia, jotka puhuivat omista asioistaan ja suorastaan hiljensivät lapset, jotta saattoivat itse jutella omista asioistaan joko lapselle tai toiselle aikuiselle.

Kiitettävän sai kasvattaja, joka poimi lasten puheista keskustelunaiheet. He keskustelivat ja pohtivat asiaa oikeasti, jolloin myös lapsen ajattelu kehittyi. Hyvän sai kasvattaja, joka jutteli lasten kanssa, mutta ei aina osannut napata lasten puheista niitä lapsia kiinnostavia aiheita. Jutustelu saattoi myös olla kevyttä vitsailua. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka kuunteli lasten puheita ja kertoi sitten omista asiaan liittyvistä kokemuksistaan. Tämä oli kuitenkin enemmän yksinpuhelua ja esitelmöintiä. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka olisi hiljentänyt lapset ja ruotinnut omia asioitaan lasten kuullen.

Kuvio 12. Vuoropuhelun, aktiivisuuden ja ajattelun stimuloiminen.

Tässä kohdassa oli nelos- ja kolmoshavainnoja yhtä paljon, molempia seitsemän kappaletta (44 %) havainnosta. Lisäksi kaksi kappaletta havainnoista oli kakkosia (12 %).

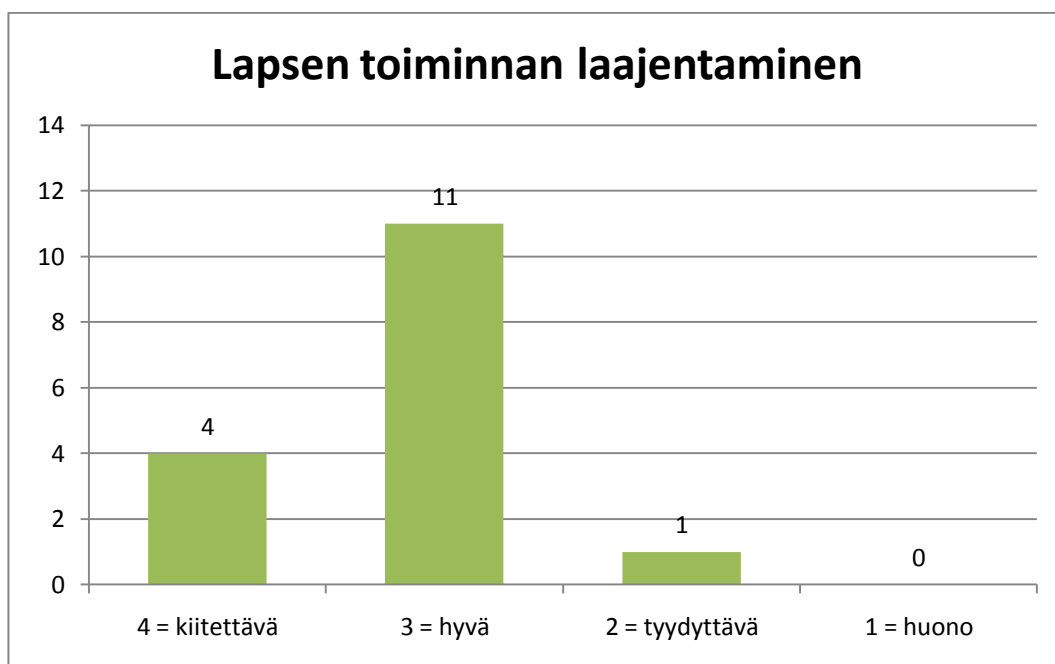
Vuoropuhelu on kahden osapuolen välistä keskustelua (SuomiSanakirja.fi 2011b). Vuoropuhelussa siis molemmat osapuolet ovat mukana keskustelussa, ei niin että toinen harrastaa yksinpuhumista. Lapsen kanssa jutellessa täytyy siis yrittää saada myös lapsi keskustelemaan asiasta. Pukeutumistilanteessa on helppo jutustella lapsen kanssa jotain, jos lapsi pystyy pukeutuessaan puhumaan jotain ilman että itse pukeutuminen unohtuu. Asiat mistä keskustellaan voivat olla esimerkiksi lapselle uusia asioita, jolloin lapsi joutuu oikeasti ajattelemaan asiaa ja kenties kyselemään aiheesta. Tällöin vuoropuhelu on oikeasti lasta stimuloivaa.

Tässä kohdassa oli kaksi moodia, nelonen ja kolmonen eli kiitettävä ja hyvä. Monet keskustelivat lasten kanssa, mutta aihe ei aina ollut ajatuksia ja aktiivisuutta herättelevää. Vuoropuhelua on kuitenkin helppo käydä pukeutumistilanteessa pukemisen ohessa.

6.2.5 Lapsen toiminnan laajentaminen

Tässä kohdassa havainnoitiin aikuisen kykyä kannustaa lasta eteenpäin ja laajentaa tämän toimintaa. Laajentamalla lapsen toimintaa aikuinen edesauttaa lapsen oppimista monessakin asiassa, mutta esimerkkinä voisi mainita kielellisen kehityksen. Leikkutilanteessa on ehkä helpompi viedä lapsen toimintaa eteenpäin, mutta onnistuu se pukeutumistilanteessakin. Lapsi oppii esimerkiksi nimet kaikille ulkovaatteille ja lapsella on vaatteiden värien kautta mahdollisuus oppia uusia värejäkin.

Kiitettävän sai kasvattaja, joka auttoi lapsia opettelemaan uusia asioita. Hän saattoi kysellä vaatteiden värejä, tai auttaa vetoketjun kiinni laittamisessa. Vaikeusaste pysyi kuitenkin sellaisena, että lapsi selviytyi ainakin avustettuna tehtävistä. Hyvä sai kasvattaja, joka ei aina kerinnyt antaa lapsen yrittää itse. Esimerkiksi vetoketju on kiireessä helpompi laittaa vain itse kiinni ilman että lapsi saisi yrittää. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka harvoin jaksoi tukea lasta pukemisessa niin, että kehitystä olisi tapahtunut. Hän ei huomannut yksilöllisiä eroja pukeutumistaidoissa. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka ei olisi osannut edistää lapsen oppimista. Hän olisi joko aina pukeutunut lapset kokonaan itse tai ei olisi auttanut näitä lainkaan.

Kuvio 13. Lapsen toiminnan laajentaminen.

Tässä kohdassa kirjattiin kolmosia eniten, eli 11 kappaletta (69 %) havainnoista. Nelosia kirjattiin neljä kappaletta (25 %) ja kakkosia yksi kappale (6 %) havainnoista.

Siirtymätilanteissa lapsen toiminnan hyvä ohjaaminen on tärkeää. Toiminnan ohjaaminen ei kuitenkaan tarkoita lapsen puolesta tekemistä, vaan mallin näyttämistä tai lapsen tukemista toiminnassa. (Koivunen 2009, 86–87.) Esimerkkinä voisi olla jälleen se vetoketjun kiinni laittaminen (ks. kappale 6.1.3). Kasvattaja ei voi aina laittaa vetoketjua kiinni lapsen puolesta, koska silloin oppimista ei tapahdu lainkaan. Kasvattajan tulee kuitenkin arvioida vaikeusaste niin, että lapsi pystyy joko suoriutumaan vetoketjun kiinni laittamisesta itsenäisesti tai tuettuna (Koivunen 2009, 87). Itsenäisesti suoriutuessaankin lapsi voi tarvita tukea aikuiselta, vaikka vain sanallista ohjeistusta.

Moodina tässä kohdassa oli kolmonen eli hyvä. Tähän kohtaan päiväkodilla tuntuu vaikuttavan se ainainen kiire seuraavaan toimintaan. Aina kasvattaja ei tunnu muistavan, että myös nämä pienet hetket pukeutumistilanteessa ovat arvokkaita lapselle myös oppimisen kannalta. Vain muutama kasvattaja todella kerkesi auttaa lapsia pukeutumistilanteessa, mutta nämä tilanteet tuntuivat sitten muutenkin paljon rauhallisemmilta. Näillä aikuisilla oli aikaa auttaa lasta.

6.3 Autonomia

Tässä kohdassa arvioitiin erityisesti sitä, kuinka aikuinen kannustaa lasta omatoimisuuteen. Tätä kohtaa on helppo harjoitella pukeutumistilanteessa, kun aikuinen ei pysty auttamaan kaikkia samaan aikaan. Omatoimisuus tuntuu olevan suomalaisessa kulttuurissa erittäin tärkeää, joten sen opettelemiseen kiinnitetään huomiota jo päiväkotikäytössä.

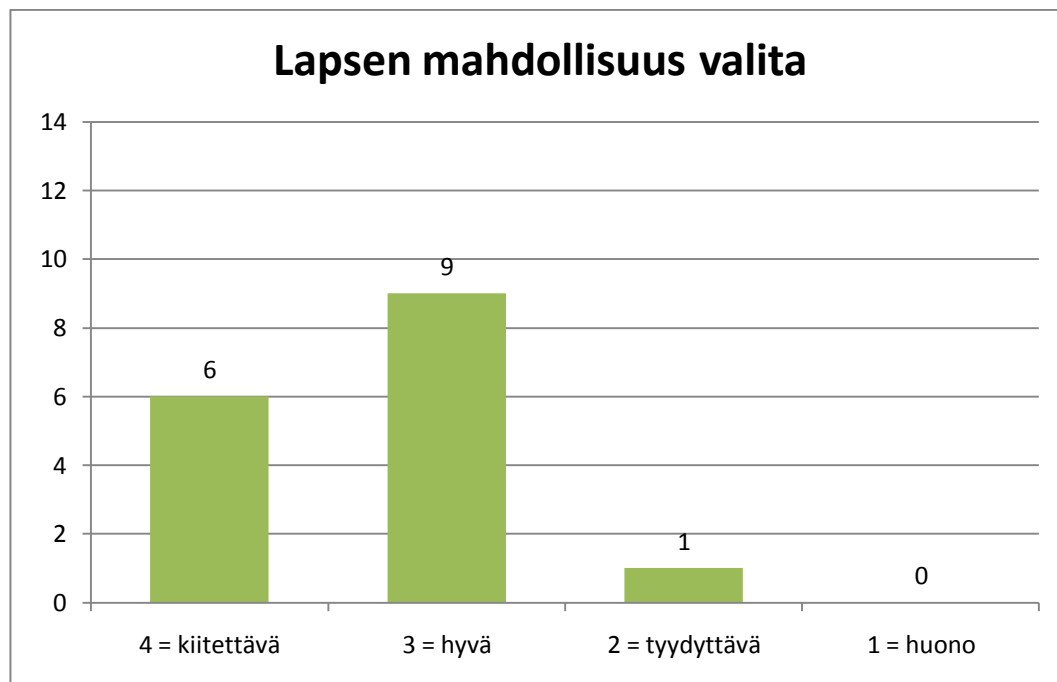
6.3.1 Lapsen mahdollisuus valita

Tässä ensimmäisessä kohdassa havainnoitiin sitä, salliiko aikuinen lapsen tehdä valintoja ja tukeeko aikuinen näitä valintoja. Pukeutumistilanteessa ei aina ole

mahdollista lapsen valita itse mitä hän pukee päälleen, jos esimerkiksi pihalla on pakkasta ja lapsi haluaisi pukea päähänsä vain lippalakin. Monella lapsella on kuitenkin useampia paitoja tai keliin sopivia hanskoja päiväkodilla, joten näiden väliltä aikuinen voi antaa lapselle mahdollisuuden tehdä valinnan. Aikuinen voi tukea valintaa vaikka vain toteamalla, että nuo hansikkaat kädessä on varmasti hyvä tehdä hiekkakakkuja. Tällainen ei kuitenkaan tuntunut olevan kauhean luontevaa ainakaan pukeutumistilanteessa aikuiselle, että lapsi saisi itse päättää mitä pukee päälleen. Moni aikuinen nosti lapselle valmiiksi hyllystä vaatteet siihen lattialle. Esimerkiksi leikin valitsemisessa aikuisen on ehkä helpompi antaa lapsen päättää itse, mitä tämä haluaa tehdä.

Kiitettävän saivat kasvattajat, jotka antoivat lapsen itse valita mitkä hanskat tai pipon lapsi pukee päälleen. Kasvattaja myös kehui lasta valinnasta. Hyvän sai kasvattaja, joka keskusteli lapsen kanssa siitä, kummat hanskat kannattaa laittaa käsiin. Hän saattoi antaa lapsen valita itse, mutta ei kehunut valintaa. Tyydyttävän sai aikuinen, joka nosti lapselle valmiiksi vaatteet lattialle, eikä edes kysynyt mitkä hanskat lapsi haluaisi laittaa käteensä. Lapsen kysyessä voiko laittaa toiset hanskat kasvattaja lupasi, mutta jos tulisi kylmä, niin se olisi lapsen oma syy. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka ei olisi tarjonnut tilaisuuksia valinnoille, eikä olisi antanut lapsen vaihtaa hanskoja tämän pyytäessäkään.

Kuvio 14. Lapsen mahdollisuus valita.

Tässä kohdassa kolmosia kirjattiin eniten, yhdeksän havaintoa (56 %). Neloshavaintoja oli kuusi kappaletta (38 %) ja kakkosia yksi havainto (6 %).

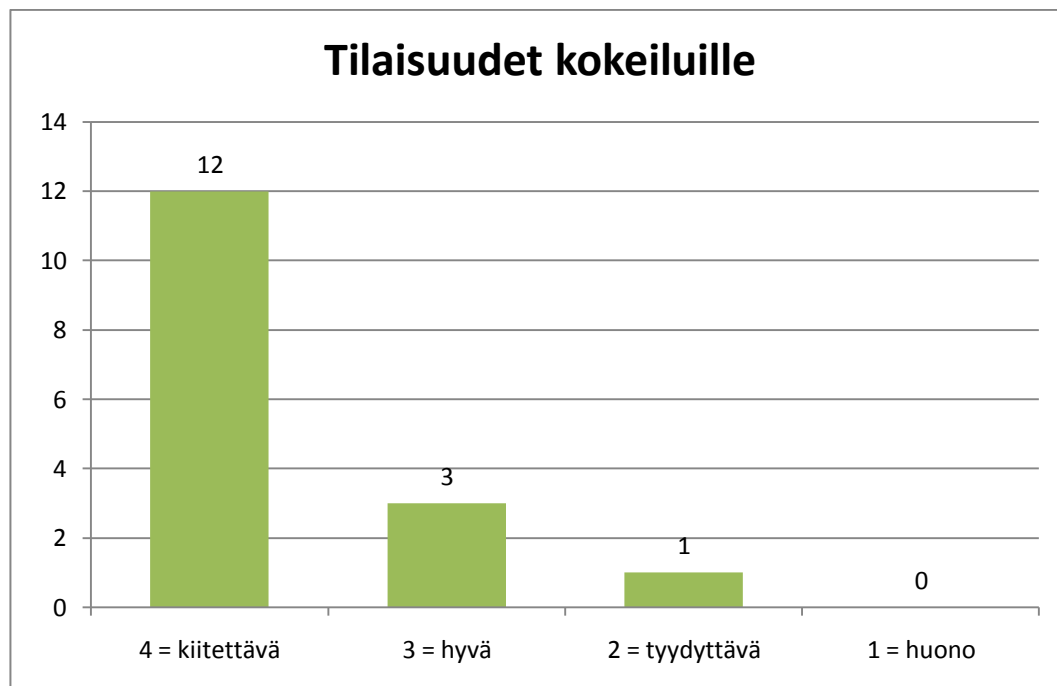
3-5-vuotiaat lapset ovat usein uhmaiän kourissa. Uhmaikäinen lapsi koettelee useimmiten vanhempiensa hermoja, eli ihmisten, joihin lapsella on kaikkein lähin suhde. Uhmaikäinen lapsi tuntee tarvetta itsenäistyä ja hallita erillisyyttään vanhemmista. Joskus uhmaikä näkyy kuitenkin myös päiväkodilla ja silloin lapsen on hyvä antaa valita kahdesta turvallisesta vaihtoehdosta. Lasta tulee myös kiittää onnistuneesta valinnasta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011b.) Toisaalta myös lapsen, jonka on todella vaikea tehdä valintoja, on hyvä harjoitella valinnan tekemistä tällaisen helpotetun valitsemisen kautta. Kun lapselle annetaan kaksi valmista hyvää vaihtoehtoa, hänen on turvallista harjoitella valintojen tekemistä.

Moodina tässä kohdassa oli kolmonen, eli hyvä. Myös tässä kohdassa mieleen jäi parhaiten ne kasvattajat, jotka antoivat lapsen oikeasti tehdä valintoja, esimerkiksi juuri lapasten kohdalla. Yksi kasvattaja jopa kehuu lasta valinnastaan, ”noilla lapasilla on varmasti hyvä tehdä hiekkakakkuja”.

6.3.2 Tilaisuudet kokeiluille

Toisessa kohdassa havainnoitiin sitä, tuottaako aikuinen lapselle tilaisuuksia kokeille asioita. Tässä asiassa onnistuttiin hyvin, eli lähes jokainen antoi lapsen itse yrittää ensin esimerkiksi juuri vetoketjun laittamista kiinni. Toki tässäkin oli erilaisia tapoja, toinen aikuinen istui lapsen vieressä kun tämä yritti kiinnittää vetoketjua ja kannusti ja neuvoi lasta koko ajan. Toinen aikuinen puolestaan oli pukemassa toista lasta, mutta kehotti vetoketjun kanssa kamppailevaa ensin yrittämään itse. Aikuinen tuli auttamaan saatuaan edellisen lapsen valmiiksi, mutta laittoi sitten itse vetoketjun heti kiinni. Näissä tapauksissa lasta ei siis opetettu laittamaan vetoketjua kiinni, mutta kehoitettiin kokeilemaan. Vetoketjun kiinni laittaminen tuntui olevan tämän ikäisille juuri sitä lähikehityksen vyöhykkeellä toimimista; itse ei vielä saanut sitä vetoketjua kiinni, mutta kun aikuinen neuvoi vieressä vaikka vain sanallisesti, niin aikuisen avustamana lapsi sai vetoketjun kiinni itsenäisesti (ks. kappaleet 3.2 ja 6.2.5). Näissä tilanteissa tulisikin olla aikaa opettaa lasta, koska yrittämällä itse lapsi oppii helpoiten.

Kiitettävän sai kasvattaja, jolla oli aikaa kokeilla lapsen kanssa esimerkiksi sitä vetoketjun kiinni laittamista. Hän siis antoi tilaisuuden kokeilla kiireettömässä ympäristössä ja hän oli itse siinä vieressä tukena. Hyvän sai kasvattaja, joka antoi kokeilulle aikaa, mutta ei itse pysynyt vieressä vaan meni auttamaan muita. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka antoi aikaa lapselle, mutta laittoi sitten itse vetoketjun kiinni, kun lapsi ei yksin yrittäessään onnistunut. Huonon olisi saanut kasvattaja, joka ei olisi antanut lapselle tilaisuutta kokeilla asiaa itse ollenkaan, vaan olisi laittanut vetoketjun heti kiinni itse.

Kuvio 15. Tilaisuudet kokeiluille.

Tässä kohdassa saatiin eniten nelosvastauksia, 12 havaintoa 16:sta (75 %). Kolmoshavaintoja oli kolme kappaletta (19 %) ja kakkosia yksi havainto (6 %).

Lapsille tulisi järjestää tilaisuuksia kokeilla erilaisia asioita. Kokeileminen on jo oppimisen kannalta katsottuna erittäin tärkeää. Kokeilujen kautta lapset saavat onnistumisen kokemuksia ja kehittyvät taidoissaan (ks. kappale 6.1.4). Jos aikuinen ei ole liian kiireinen siirtymätilanteessa, niin näissä tilanteissa lapsille voi tarjota paljon tilaisuuksia kokeiluille.

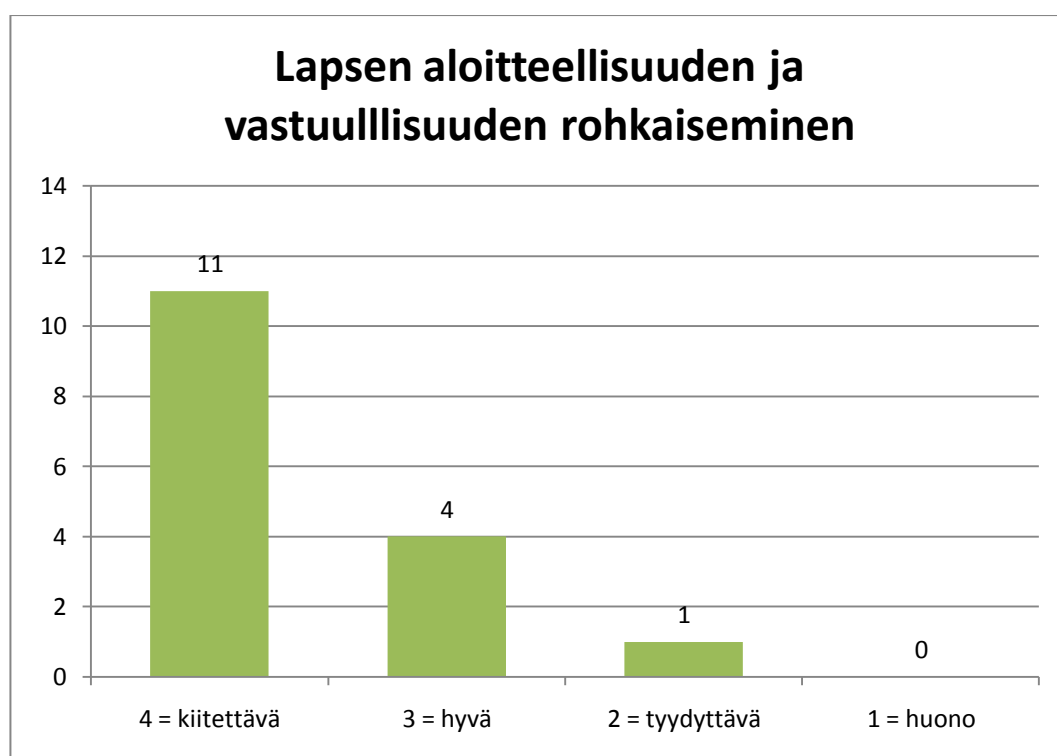
Tässä kohdassa moodina oli nelonen eli kiitettävä. Tilaisuuksia kokeiluille tarjottiin lapsille kivasti, mutta se kehuminen ja asioiden loppuun vieminen eivät toteutuneet täysin. Tilaisuuksia kuitenkin pystytään tarjoamaan siirtymätilanteissa helposti.

6.3.3 Lapsen aloitteellisuuden ja vastuullisuuden rohkaiseminen

Viimeisessä kohdassa havainnoitiin sitä, rohkaiseeko aikuinen lapsen aloitteellisuutta ja vastuullisuutta. Myös tähän lapsia on helppo rohkaista pukeutumistilanteessa, kun pyytää lasta vaikka itse ottamaan vaatteensa naulasta.

Tässäkin kohdassa lapsen kehuminen olisi tärkeää, jos lapsi esimerkiksi ottaa ensimmäistä kertaa vaatteensa naulasta itse ilman erityistä kehottamista (ks. kappale 6.1.4).

Kiitettävän sai kasvattaja, joka kehui ja rohkaisi lasta tämän ottaessa esimerkiksi itse vaatteensa naulasta ilman kehottamista. Hyvän sai kasvattaja, joka rohkaisi lasta hakemaan itse vaatteensa, mutta ei kehunut lasta tämän ollessa omatoiminen. Tyydyttävän sai kasvattaja, joka käski lasta hakemaan vaatteensa, mutta ei varsinaisesti rohkaisut lasta toimintaa, ennemminkin tottelemaan käskyjä. Huonon sai kasvattaja, joka teki asiat lapsen puolesta, jolloin hän ei rohkaisut lasta aloitteellisuuteen tai vastuullisuuteen.

Kuvio 16. Lapsen aloitteellisuuden ja vastuullisuuden rohkaiseminen.

Tässä kohdassa kirjattiin 11 havaintoa nelosiksi (69 %). Kolmoshavaintoja oli neljä kappaletta (25 %) ja kakkoshavaintoja yksi kappale (6 %).

Kaiken oppimisen pohjalla voidaan nähdä lapsen oma tiedonhalu ja aloitteellisuus. Jos lapsi ei ole kiinnostunut yhtään asiasta jota hänelle yritetään opettaa, ei lapsi jaksa keskittyä asian opettelemiseen. (Montessori-lastentalo ry

2011.) Päiväkodilla aloitteellisuutta voidaan rohkaista esimerkiksi ottamalla teemaksi joku lapsen toivoma aihe. Vastuullisuutta lapselle opetetaan esimerkiksi silloin, kun lapsen täytyy viedä käyttämänsä tavarat takaisin paikoilleen. Pukeutumistilanteessa aloitteellisuutta voi olla vaatteiden ottaminen itse hyllystä ja vastuullisuutta niiden ripustaminen takaisin sisälle tullessa (ks. kappale 4).

Nelosia eli kiitettäviä, kirjattiin tässä kohdassa eniten. Vastuullisuuden ja aloitteellisuuden vaatiminen on suomalaisessa yhteiskunnassa toivottavaa ja monet vanhemmat toivovatkin lapsensa oppivan itsenäisemmiksi päiväkodissa. Siksi kasvattajan on luultavasti helpompi kannustaa lasta aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuskysymyksenä työssä oli se, kuinka sensitiivisiä eli herkkiä ja aktiivisia aikuiset ovat siirtymätilanteissa. Tulosten perusteella voisi sanoa, että siirtymätilanteet hoidetaan pääosin hyvin päiväkodeissa. Pientä hiomista voisi tehdä, lähinnä keskittyä todella niihin lapsiin ja jättää muiden aikuisten kanssa seurustelemisen vähemmälle. Monet aikuiset huomioivat lasta hyvin, vastasivat tälle, mutta sitten se ihan aito lapsen kanssa oleminen jäi uupumaan. Havainnoinneissa huomasi selkeästi eron sellaisten hoitajien välillä, jotka oikeasti olivat täysillä tilanteessa mukana ja sellaisten, jotka ehkä olivat hieman omissa ajatuksissaan. Tietenkin hoitajatkin ovat vain ihmisiä, eikä joka päivä vaan voi olla täydellinen ja joskus pyörii mielessä esimerkiksi kodin tapahtumat.

Yhtenä tavoitteena työssä oli edes vähän herätellä hoitajia miettimään oman päiväkotinsa siirtymätilanteita. Kuinka tilanteet hoidetaan nyt ja olisiko niissä parantamisen varaa tai voisiko tilanteen hoitaa toisin. Vieraan havainnoijan läsnäolo laittaa ihmiset kyllä varmasti aina miettimään vähän omaa käyttäytymistään ja saattaa itse huomata käytöksestään jotain parannettavaa, vaikkei kukaan asiasta edes huomauttaisi. Toisaalta tuli tunne muutaman ryhmän kohdalla, että ymmärsivätkö aikuiset todella että tarkkailen heitä, enkä niinkään sitä kuinka lapset käyttäytyy. Tietenkin lapset käyttäytyivät parhaiten sellaisten aikuisten kanssa, jotka osasivat työnsä tehdä, mutta toisaalta jossain toisessa ryhmässä aikuinen voi päästä vähemmällä, jos lapset ovat kovin omatoimisia. Tällöin aikuinen saattoi saada huonompia merkintöjä lomakkeisiin, vaikka lapset olisivatkin käyttäytyneet hyvin.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus

Kun tutkimusmenetelmänä käyttää havainnointia, on suurin ongelma se, voiko yhden ihmisen havainnot pitää luotettavina. Havainnoitsija saattaa häiritä tilannetta tai jopa muuttaa tilanteen kulkua (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 210). Tätä kuitenkin ennakoitiin tutkimuksessa valitsemalla sellaiset ryhmät, jotka kaikki olivat havainnoijalle entuudestaan tuntemattomia. Kaikki ryhmät olivat siis samalla viivalla. Jokaista ryhmää havainnoi sama henkilö, joten myös siltä osin

tuloksia voitaisiin pitää vertailukelpoisina. Havainnoitsija sai olla joka paikassa melko rauhassa, parissa paikassa hoitajat yrittivät jutella havainnoijan kanssa, mutta suurin osa kasvattajista oli kuin ei olisi havainnoitsijaa huomannutkaan. Tulokset vastasivat odotettua, joten myös siltä osin tulokset vaikuttavat luotettavilta.

Tutkimuksen relevanssi on hyvä, tutkimuksesta pystyttiin lukemaan vastauksia esitettyihin kysymyksiin. Tulos selittää tutkimuskysymyksen, eli myös reliabiliteetti on hyvä. Validiteetti, eli aineiston pätevyys, on riittävä ainakin vertailtavaksi keskenään. Työssä ei mainita päiväkotien, lasten tai perheiden nimiä, koska ne eivät ole tutkimuksen kannalta oleellisia.

7.2 Jatkotutkimusaiheita

Tutkimusta voisi laajentaa ottamalla Kengu-Ru projektin kaltaisesti (ks. kappale 4.3) kasvattajat mukaan tutkimukseen. Ensin voisi tehdä lähtötaso havainnot ja sitten vaikka yhdessä miettiä kasvattajien kanssa parannettavaa, ja myöhemmin tehdä toisen havainnoinnin ja vertailla tuloksia. Laajuudeltaan työ voi mennä jo pro gradu -tutkielman tasolle.

Siirtymätilanteessa voisi myös havainnoida sitä, minkälaisia metodeja kasvattajat käyttävät näissä tilanteissa. Siirrytäänkö pienissä ryhmissä, onko aikuinen odottamassa seuraavassa paikassa ja niin edelleen. Lisäksi voisi vertailla saman ryhmän aamupäivän siirtymätilanteita ja iltapäivän siirtymätilanteita.

8 POHDINTA

Havainnoitavissa ryhmissä en nähnyt mitään hirvittävän stressaavaa tilannetta kertaakaan. Joissain paikoissa meteli oli kovempi ja lapsia oli enemmän pukemassa kerralla, mutta hirvittävää kaaosta ei silti nähty. Iltapäivän pukeutuminen on sinällään huono tilanne olla tarkkailemassa, että osa lapsista on saatettu jo hakea ja kolmas työntekijä lähtee monesti töistä ennen tuota uloslähtöä. Monessa ryhmässä onkin päivällä käytössä pienryhmät, mutta sitten iltapäivällä saatetaan mennä yhtenä ryhmänä ulos. Mielestäni kuitenkin näiden havaintojen perusteella paras tilanne olisi, jos iltapäivälläkin lähdetäisiin ulos pienissä ryhmissä. Ehdottomasti parhaalta minun silmääni tilanne näytti silloin, kun pukemassa oli esimerkiksi viisi lasta ja yksi hoitaja. Tällöin tilanne pysyi rauhallisena ja kasvattaja saattoi todella auttaa ja opettaa lapsia pukeutumistilanteessa. Joidenkin ryhmien kohdalla tilanne oli se, että lapsia oli paikalla edelleen toistakymmentä ja hoitajia oli paikalla vain kaksi. Näissä ryhmissä oltiin jo aika rajoilla siinä, onko hoitajia tarpeeksi lapsia kohti. Yhtä lastentarhanopettajaa tai lastenhoitajaa kohti saa olla enintään seitsemän kolme vuotta täyttänyttä ja enintään neljä alle kolmevuotiaista lasta (L239/1973). Jos siis lapsia on iltapäivällä hoidossa enemmän kuin neljätoista 3-5-vuotiaiden ryhmässä, täytyy ryhmässä olla myös yksi avustaja. Olen kuitenkin kuullut, että monessa päiväkodissa lasketaan koko talon lapsi ja hoitajatilanne, tällöin yhdessä ryhmässä voi olla liikaa lapsia aikuista kohti, mutta onnettomuuden sattuessa voidaan sanoa talossa olleen riittävästi aikuisia.

Tutkimuksessa olisi voinut vaikka tuon pukeutumistilanteen lisäksi käydä tarkkailemassa päivällä tapahtuvia siirtymätilanteita, esimerkiksi aamupalalta aamupiiriin siirtymistä. Näin olisi voitu vertailla kahta saman päiväkodin siirtymätilannetta ja olisi voitu saada erilaisia havaintoja, jos esimerkiksi päivällä käytetään pienryhmiä, mutta ei enää iltapäivällä. Havaintoja voisi käydä tekemässä useamman kerran ja vaikka kahden havainnoijan voimin, jotta saataisiin varmasti luotettavat tulokset. Nyt tuntui että havainnointi alkoi olla helpompaa loppua kohti, kun oli jo jotain mihin verrata. Alkuun olisikin voinut

tehdä muutaman havainnoinnin muuten vaan, jotta olisi saanut vähän tuntumaa siirtymätilanteisiin ja niiden havainnoimiseen.

Uskon, että nämä tulokset ovat yleistettävissä myös muihin päiväkoteihin, myös muissa kaupungeissa. Kasvattajia on erilaisia, osa on mukana työssään täydestä sydämestään kun taas toiset eivät täysin osaa virittäytyä lasten taajuudelle. Tietenkin joissain päiväkodeissa varmasti on kiinnitetty siirtymätilanteisiin enemmän huomiota, mutta se riippuu varmasti eniten kasvattajien omasta kiinnostuksesta aiheeseen.

Havainnointi menetelmänä oli ainakin itselleni mieleen. Ei tarvinnut jännittää tuleeko vastauksia takaisin tarpeeksi, vaan sain havainnoiteja juuri niin paljon kuin tarvitsin. Jokaisella päiväkodilla minut otettiin vastaan hyvin, eikä kukaan tuntunut menemään täysin lukkoon vaikka vieras ihminen tuli tarkkailemaan. Toisaalta kahta eri ihmisen havainnoimaa tutkimusta ei välttämättä pysty vertaamaan toisiinsa, koska ihmisten käsitykset asiasta voivat olla erilaisia. Minun tekemät havainnot voisivat jonkun toisen mielestä olla aivan vääränlaisia. Itse tekemiäni havaintoja pystyn kuitenkin vertaamaan toisiinsa.

LÄHTEET

- Eronen, S., Kalakoski, V., Kanninen, K., Kauppinen, L., Laarni, J., Paavilainen, P., Salo, S., Anttila, R., Kallio, M., Lähdesmäki, M., Oksala, E. & Stenius, M. 2005. *Persoonaa 1. Psykologian perusteet*. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Granberg, A. 1999. *Småbarns metodik*. Göteborg. Liber AB.
- Hakkarainen, P. 2008. Lähikehityksen vyöhyke. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen R. (toim.), *Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen*, 45–46. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. *Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa*. Helsinki. Printel Oy.
- Helenius, A. 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa Helenius, A & Korhonen R. (toim.), *Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen*, 59. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2001. *Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. Juva. WS Bookwell Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. Tampere. Tammer-Paino Oy.
- Julkunen, A-L. 2004. Pro gradu-tutkielma. ”Kiitos, että herätitte meidät!” – lasten ja aikuisten sitoutuneisuuden kehittyminen leikissä. Helsingin yliopisto. Viitattu 21.9.2011.
www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Tutkimus/Julkunen_gradu.doc
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Hämeenlinna. Kirjapaja.
- Kaarinan kaupunki. 2010. Kesämäen päiväkotit. Pienryhmätoiminta. Viitattu 12.9.2011.
http://www.kaarina.fi/paivakodit/kesamaen_paivakoti/fi_FI/pienryhmat toiminta/
- Kalliala, M. 2008. *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa*. Helsinki. Gaudeamus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2008. *Temperamentti, stressi ja elämänhallinta*. Juva. WS Bookwell Oy.
- Koivunen, P-L. 2009. *Hyvä päivähoito – Työkaluja sujuvaan arkeen*. Juva. PS-Kustannus.
- Korpela, J. 2008. *Pienehkö sivistyssanakirja*. Viitattu 25.10.2011.
<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/siv/index.html>

- L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta. Viitattu 20.9.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- L 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Viitattu 20.9.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2011a. Lapsen ja nuoren temperamentti ja persoonallisuus. Viitattu 12.9.2011.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/lapsen-temperamentti/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2011b. Lapsi on uhmaiässä. Viitattu 26.10.2011. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tukivinkit/lapsi_on_uhmaiassa/
- Mikkola, H., Oinas, M-M., Rantanen, M. & Määttä, L. 2011. Narsistinen luonnehäiriö. Viitattu 25.10.2011.
<http://www.sampo2002.oulu.fi/psykopatit/kehitypsykologia.htm>
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi. Pedatieto.
- Montessori-lastentalo ry. 2011. Montessori. Viitattu 26.10.2011.
http://www.montessori-lastentalo.net/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=3&Itemid=11
- Oulun kaupunki. 2011. Omahoitajuus. Viitattu 14.9.2011.
<http://www.ouka.fi/sote/paivahoito/kotisivut/valkkyla/omahoitajuus.html>
- Sauna-aho, O. 2011. Tarkkaavaisuuden kehityksen tukeminen. ADHD liitto ry. Viitattu 8.9.2011. <http://www.adhd-liitto.fi/opettajilleohjeita.htm>
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 23.9.2011. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Stakes & Social- och hälsovårdsministeriet. 2008. Säkerhetsplanering i dagvården (red. Olli Saarsalmi). Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Suhonen, E. 2009. Erityistä tukea tarvitsevan taaperon sopeutuminen päiväkotiryhmään. Viitattu 12.9.2011.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/45135/erityist.pdf?sequence=1>
- Suomi.fi. 2010. Muu itsehallinto. Viitattu 25.10.2011.
http://www.suomi.fi/suomifi/suomi/valtio_ja_kunnat/muu_itsehallinto/index.html
- SuomiSanakirja.fi. 2011a. Energinen. Viitattu 26.10.2011.
<http://suomisanakirja.fi/energinen>

SuomiSanakirja.fi. 2011b. Vuoropuhelu. Viitattu 26.10.2011.
<http://suomisanakirja.fi/vuoropuhelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Kasvatuskumppanuus – menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria. Viitattu 14.9.2011.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanitiyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus

Tilastokeskus. 2011. Keskiluvut – moodi. Viitattu 25.10.2011.
<http://www.stat.fi/tup/verkkokoulu/data/tt/02/05/index.html>

Tiusanen, E. 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoitossa. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.), Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen, 79. Helsinki. WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vaasan kaupunki. 2005. Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 8.9.2011.
www.vaasa.fi/Link.aspx?id=476415

Kuuntelee ja vastaa lapselle

Ei kuuntele tai vastaa lapselle

4

3

2

1

Aktivointi

Energinen ja elävä

Rutiininomainen

4

3

2

1

Virittää tarkoituksenmukaisesti

Puuttuu energia ja into

4

3

2

1

Motivoi lasta

Puuttuu aktivoinnin rikkaus
ja selkeys

4

3

2

1

Stimuloi keskustelua, vuoropuhelua,
aktiivisuutta ja ajattelua

On sekava

4

3

2

1

Jakaa ja laajentaa lapsen toimintaa

Ei viritä tarkoituksenmukaisesti

4

3

2

1

Autonomia

Sallii lapsen valita ja tukee valintoja

Ei anna lapsen valinnoille ja
kokeiluille tilaa

4

3

2

1

Tuottaa tilaisuuksia kokeiluille

Ei rohkaise lapsen ideoita

4

3

2

1

Rohkaisee lapsen aloitteellisuutta ja
vastuullisuutta

Ei anna lapselle vastuuta

4

3

2

1

**Aikuisen sitoutuminen vuorovaikutukseen lapsen kanssa
(Adult Engagement Scale – AES)****Sensitiivisyys – taso 5**

myönteinen äänensävy myönteiset eleet
ja katsekontakti

lämmin ja osoittaa kiintymystä

kunnioittaa ja arvostaa lasta

rohkaisee ja kehuu

tunnistaa lapsen tarpeita ja huolenaiheita

kuuntelee ja vastaa lapselle

Aktivointi – taso 5

energinen ja elävä

virittää tarkoituksenmukaisesti

sovittaa yhteen lapsen kiinnostukset ja
havainnot

motivoi lasta

Sensitiivisyys – taso 1

negatiivinen äänensävy

kylmä ja etäinen

ei kunnioita lasta

kritisoi ja torjuu lapsen

ei ole myötämielinen lapsen tarpeille ja
huolenaiheille

ei kuuntele tai vastaa lapselle

Aktivointi – taso 1

rutiininomainen

puuttuu energia ja into

ei sovita yhteen lapsen kiinnostusta ja
havaintoja

puuttuu aktivoinnin rikkaus ja selkeys

stimuloi keskustelua, vuoropuhelua,
aktiivisuutta ja ajattelua

on sekava

jakaa ja laajentaa lapsen toimintaa

ei viritä tarkoituksenmukaisesti

voi olla nonverbaalinen

supistaa, vähentää vuoropuhelua,
aktiivisuutta ja ajattelua

Autonomia – taso 5

Autonomia – taso 1

sallii lapsen valita ja tukee valintoja

ei anna lapsen valinnoille ja kokeiluille
tilaa

tuottaa tilaisuuksia kokeiluille

ei rohkaise lapsen ideoita

rohkaisee lapsen aloitteellisuutta ja
vastuullisuutta

ei anna lapselle vastuuta

rohkaisee lasta neuvottelemaan konflikteista
ja säännöistä

ei salli lapsen arvioida produktin laatua
on autoritaarinen ja dominoiva
jäykästi pakottaa sääntöihin ja rajoituksiin,
neuvoja ei sallita

Havainnointilomakkeet otsikot.

HAVAINNOINTILOMAKKEEN OTSIKOT			
Yläotsikot	1 Sosiaalinen herkkyys	2 Aktivointi	3 Autonomia
Alaotsikot	1.1 Äänensävy, eleet ja katsekontakti	2.1 Aikuisen energisyys	3.1 Lapsen mahdollisuus valita
	1.2 Kiintymyksen osoittaminen	2.2 Toimintaan virittäminen	3.2 Tilaisuudet kokeiluille
	1.3 Lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen	2.3 Lapsen motivoiminen	3.3 Lapsen aloitteellisuuden ja vastuullisuuden rohkaiseminen
	1.4 Lapsen rohkaiseminen ja kehuminen	2.4 Vuoropuhelun, aktiivisuuden ja ajattelun stimuloiminen	
	1.5 Lapsen tarpeiden ja huolenaiheiden tunnistaminen	2.5 Lapsen toiminnan laajentaminen	
	1.6 Lapsen kuunteleminen ja lapselle vastaaminen		

Tutkimuslupa.

Vaasan kaupunki – Vasa stad
 Kasvatus- ja opetusvirasto
 Verket för fostran och utbildning
 Varhaiskasvatusosasto / Avdelningen för småbarnsfostran

Päätös - Beslut
 19.9.2011

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare **Pykälä - Paragraf** **Dno - Dnr**
 Varhaiskasvatusjohtaja - Direktören för småbarnsfostran 88/2011

Esittelijä - Föredragande Ig

Asia - Ärende

Tutkimuslupa/Satu Palomaa

Esitys - Förslag

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva Satu Palomaa anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten.

Tutkimuksen aiheena on "Siirtymätilanteet päiväkodin arjessa - lapsen huomionti" ja sen tarkoituksena selvittää kuinka sensitiivisiä ja aktiivisia kasvattajat ovat ja kuinka paljon he antavat lapsille vapautta päättää omista asioistaan.

Tutkimusaineisto toteutetaan havainnoimalla päiväkotiryhmien kasvattajia, apuna käytetään havainnointilomaketta. Tutkimus on tarkoitus toteuttaa [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] sekä [REDACTED] päiväkodeissa.

Tutkimuslupa-anomus liitteenä.

Päätös - Beslut

Hyväksyn edellyttäen, että tutkimuksessa noudatetaan salassapitovelvollisuutta ja että valmis opinnäytetyö luovutetaan varhaiskasvatusosastolle.

Allekirjoitus - Underskrift

 Lillemor Gammelgård

Tiedoksianto - För kännedom Vapeola, S Palomaa, ao. päiväkodinjohtajat

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av
 Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja, 325 2660

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker _____

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt

rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta
 PL 2, Vaasanpuistikko 16
 65100 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning
 PB 2, Vasaesplanaden 16
 65100 VASA